

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc

revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Acest roman a fost digitizat în cadrul proiectului Muzeul Digital al Romanului Românesc 1901-1932, inițiat de Revista Transilvania, organizat de Complexul Național Muzeal ASTRA și co-finanțat de Administrația Fondului Cultural Național.

Sugestie de citare a arhivei:

Baghiu, Ștefan, Vlad Pojoga, Cosmin Borza, Andreea Coroian Goldiș, Denisa Frătean, Daiana Gârdan, Alex Goldiș, Emanuel Modoc, Iunis Minculete, David Morariu, Ovio Olaru, Teodora Susarenco, Andrei Terian, Radu Vancu, Dragoș Varga. *Muzeul Digital al Romanului Românesc: 1901-1932*. Sibiu: Complexul Național Muzeal ASTRA, 2020. https://revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932.

This novel was digitized for the project The Digital Museum of the Romanian Novel 1901-1932, initiated by Revista Transilvania, organized by ASTRA National Museum Complex and co-financed by The National Cultural Fund Administration.

Citation suggestion:

Baghiu, Ștefan, Vlad Pojoga, Cosmin Borza, Andreea Coroian Goldiș, Denisa Frătean, Daiana Gârdan, Alex Goldiș, Emanuel Modoc, Iunis Minculete, David Morariu, Ovio Olaru, Teodora Susarenco, Andrei Terian, Radu Vancu, Dragoș Varga. *The Digital Museum of the Romanian Novel: 1901-1932*. Sibiu: Complexul Național Muzeal ASTRA, 2020. https://revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932.

Muzeul Digital al Romanului Romanesc

BIBLIOTECA MINERVEI

E. TAILLER

GEORGE SAND

Nº. 164
30 BANI

Muzeul Digital al Romanului Românesc
cotidianulromanesc.ro/index1901-1932

NUMERE APĂRUTE DIN BIBLIOTECA „MINERVEI"

a 30 BANI NUMĂRUL

1. M. Sadoveanu. — Dudula Margareta.
2. L. Andreiew. — Guvernatorul.
3. L. Andreiew. — Nuvele.
4. P. Merimée. — Carmen.
5. M Eminescu — Proza literară.
6. T. Robeanu. — Poezii postume.
7. Alphonse Daudet. — Şcriscri din moara mea
8. Teodor Vârnav. — Istoria vieţei mele.
9. Ioan Slavici. — Spiru Căliu.
10. I Rossignon — In livadă
11—12 I. N. Potapenko. — In slujbă adevărată.
13 N. N. Beldiceanu. — Cea dintâi iubire.
14. Karl Emil Franzos. — Vrăjitoarea.
15. C. Negruzzi. — Traduceri în proză.
16—17. N. V. Gogol. — Taraas Bulba. Vol. I. şi II.
18. Al. G Doinaru. — Călugărul Gheraslm.
19. Slavici — Din valurile vieţii.
20. Camille Flammarion. — Visuri înstelate
21. Ivan Turghenief. — Povestiri vânătoreşti.
22. R. Festetics — Ţărmuri bizare.
23 Grazia Deledda. — Valurile vieţei.
24. Mumuleanu, Briaoverghi, Cucuiureanu — Scrieri alese.
25. H. S. Olcott. — Catechismul Bisericei Buddhiste d. Miază-zi.
26. A. Daudet. — Nivernezа.
27. Louis Jacolliot. — In ţara fachirilor.
28—29. Prosper Mérimée. — Colomba. Vol. I. şi II.
30. Dr. Andrei Iliescu-Lespezi. — Căsătoria faţă de ştiinţă.
31. O. Pursch. — Maeştri muzicanţi.
32. Fridtjof Nansen. — Spre Pol.
33. Artur Gorovei. — Datinele noastre la naştere.
34 Guy de Maupassant — Cei dintâi fulgi.
35. Z. Bârsan — Nuvele.
36 Scarlat Georgescu. — Cartea Poporului sau Drepturi şi Datorii
37 I. A. Candrea — Din Bătrâni.
38. A. Dumas-Tatăl — Strigoii Carpaţilor.
39 I. Adam — Vola mării.
40. Victor Anestin — Steiele
41 G. Verga — Fire de tigroaică
42. I Ciocârlan. — Vis de primăvară.
43. Jules Claretie — Manesarda.
44. E Zola. — Două Nuvele.
45. Ioan Slavici. — Educaţia Naţională.
46. Slavici. — Educaţia Fizică.
47—48. Leon Tolstoi. — Amintiri din [illegible]

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistetransilvane.ro/index1901-1932

GEORGE SAND

Muzeul Digital al Romanului Românesc
35952

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

BIBLIOTECA „MINERVEI“

No. 164

SCRIITOARE CELEBRE

GEORGE SAND

DE

EMILIE TAILLER

Societății Academice
BIBLIOTECA CENTRALĂ
DE STAT

BUCUREŞTI
«MINERVA», Institut de Arte grafice şi Editură, B-dul Academiei 3 — Str. Edgar Quinet 4
1914

Muzeul Digital al Romanului Românesc

EDITURA INSTITUTULUI DE ARTE GRAFICE «MINERVA», BUCUREŞTI.

REPRODUCEREA OPRITĂ

BIBLIOTECA CENTRALĂ DE STAT
Inv. 1003833

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

PREFAŢĂ

E de mirat, câtă importanţă se acordă azi, reconstituirei cadrului, mijlocului înconjurător în care au trăit marii scriitori. Aceasta a făcut ca lumea să nu se mai mulţumească c'o simplă biografie, schiţă, portret, ea vrea azi studii mai largi, mai savante, tinde spre o înţelegere mai întinsă, mai complectă, mai vie a operelor literare.

De aceea, când e vorba de un autor, ea vrea să-l studieze cu toate amănuntele, pătrunzând până în ultimul plan al construcţiunei sale intelectuale, sondând până şi izvorul cel mai îndepărtat, şi mai secret al sensibilităţei lui. Ea vrea să urmeze autorul cu răbdare, dela naştere până la moarte, prin toată drama sau comedia vieţei sale, măsurând acţiunea exercitată de mijloc asupra autorului studiat, şi reacţiunea exercitată de autor asupra acestui mijloc.

Când e vorba de o lucrare, care va reda în astfel de mod viaţa scriitoarelor celor mai celebre din Europa, cred că ar fi nimerit să încep cu George Sand, autoara

Muzeul Digital al Romanului Românesc
www.etransilvania.ro/mudir/1901-1932

cunoscută, care reprezintă atâtea pasiuni generoase, atâtea aspiraţiuni confuze, îndrăzneală de gândire, care ne arată o parte a generaţiunei care se căznea în deşert, în mijlocul unei stări de lucruri, prospere şi liniştite în aparenţă în apropierea anului 1848.

Sute de scriitori după care m'am luat din Franţa şi toate ţările au imitat-o, şi după moarte au căutat să reconstituiască amintirea acestei scriitoare fără seamăn, a cărei reputaţie strălucitoare şi furtunoasă a oscilat la suflarea opiniilor contrare, între admiraţie şi anatemă.

Pasiunele s'au potolit cu timpul, făcând loc unei judecăţi imparţiale, unei admiraţii meritate.

Academiciani ilustri, au studiat cu deamănuntul, acest mare talent.

Şi România, care a făcut uriaşe progrese literare, a cărui public cititor se măreşte tot mai mult, fiind simţitor, la orice operă interesantă, care a apreciat mare parte din operele originale, şi străine, răspândite mult şi prin bibliotecele de popularizare, sper că va primi bine şi această lucrare, scrisă în singura dorinţă de a-i plăcea, care are de scop de a arăta prin studii mai complicate viaţa amănunţită, psihologică a unei scriitoare din cele mai mari, din cele mai interesante. **E. T.**

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

GEORGE SAND

Viaţa ei.

Artişti mari zice ea în prefaţa celebrului roman «Balta Dracului», au făcut puternice satire, a relelor secolului şi ţărei lor. Noi nu voim să contestăm artiştilor dreptul de a sonda plăgile societăţei şi de a le expune descoperite sub ochii noştri.

Noi credem însă că misiunea artei e o misiune de sentiment şi de iubire, că artistul are o sarcină mai largă şi mai poetică, decât aceea de a propune câteva măsuri de prudenţă şi împăcare, pentru a micşora spaima inspirată de descrierile sale. Scopul său trebue să fie de a inspira iubire pentru obiectele de care se interesează, şi n'ar face chiar rău de a le mai împodobi puţin.

Arta nu e un studiu ale realităţei pozitive, e o căutare a adevărului ideal.

George Sand fu toată viaţa ei idealistă,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaferis.ramaro/ndri.1901-1932

dar nu voi a descri omul cum ar trebui să fie, ea voi numai să-l reprezinte cum ar putea fi, dacă n'ar fi oprit în desvoltarea intelectuală, prin asuprirea pe care o exercitează asupra lui societatea.

Aşa dar, societatea o descrie George Sand fără nici o cruţare, ea vrea să descrie viaţa după cum este, ori mai de grabă astfel după cum a observat'o ea, în entuziasmul ei femenin.

Să născu, şi trăi într'o epocă extraordinar de fecundă; atunci Hugo, Balzac şi Dumas, produceau necontenit.

Activitatea lui Dumas era atât de mare, că părea a fi instalat la ei o adevărată fabrică, şi cu numeroşi colaboratori, el publica în fiecare an o cantitate considerabilă de volume. George Sand era şi ea dotată de o putere creatoare miraculoasă. Opera ei întreagă conţine peste 100 volume.

Lucile Aurore Dupin, se născu la Paris, strada Mesloy la 4 Iulie 1804.

Ea era descendenta lui August, electorul Saxei şi rege al Poloniei, prin faimosul Mauriciu de Saxa. Mauriciu număra printre numeroasele sale metrese o cântăreaţă Maria Rinteau, care la teatru purta pseudonimul bine cunoscut de M-lle de Verrières. El avu pe Maria Aurora de Saxa, al cărui fiu Mauriciu Dupin, fusese tatăl lui George Sand.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Se resimţi toată viaţa de influenţele care fluturară deasupra leagănului ei.

Fiică din popor prin mamă, fiică de aristocrat prin tatăl ei, ea datora după cum zicea singură, cea mai mare parte a instinctelor ei, singularităţei poziţiunei, naşterei ei călare pe două clase ; precum şi iubirea pentru mama ei, iubire contrariată prin prejudecăţi, care au făcut'o să sufere înainte de a le fi putut înţelege, afecţiunei neraţionate pentru tatăl ei, spirit de frondă şi romantic, care în intervalul vieţei lui militare, ne ştiind ce să facă cu tinereţea lui, cu pasiunea, se deda cu totul unei iubiri excluzive, şi disproporţionate, care-l puse în luptă cu propria lui familie, cu principiile aristocratice, cu lumea trecutului.

George Sand ea formă în aceste lupte, şi dacă mai târziu, anumite cărţi făcură efecte asupra ei, e că tendinţele lor nu făceau decât să confirme, şi să aprobe pe ale ei.

Când la aceste sentimente de solidaritate şi creditate irezistibile, se adăugară supărările, crudele neînţelegeri, între mama şi bunica ei, se va înţelege la ce şcoală acest suflet aprins fu supus, şi ce fond de amărăciune trebuia să adune în ea contra acestei diferenţe de clasă, de care a suferit atât de crud copilăria ei.

Cu toate aceste primul timp fu educată

Muzeul Digital al Romanului Românesc

de mama ei femee amabilă puţin frivolă, pe urmă de bunica ei. Doamna Dupin rece, ceremonioasă, şi solemnă. Copilăria şi adolescenţa ş'o petrecu mai toată în Berri, în aceste râpe misterioase, aceste lande melancolice, aceste drumuri [1]) pe care le-a adorat totdeauna.

Se născuse visătoare; încă copilă se perdea în extaze fără sfârşit, care o izolau de toată lumea. Obicinuinţa contractată pe din leagăn de a visa, şi de care mai târziu nu-şi dădea seamă, îi dase de cu vreme aerul prost.

Dela începutul vieţei, în intimitatea familiei. i se spuse acelaş lucru; toţi i-o repetau, aceste crize de vis, luau câteodată o durată ş'o intensitate extra-ordinară cum i se întâmplase înaintea morţei tatălui ei. (Avea atunci 17 ani).

Când îşi făcuse o idee ce însemnează moartea, ea rămase ceasuri întregi pe un taburet la picioarele mamei ei, ne zicând nici un cuvânt, braţele spânzurânde, ochii fieşi, gura întredeschisă.

De multe ori am văzut'o astfel zicea mama ei, pentru a asigura familia îngrijată.

Fiţi siguri că se gândeşte la ceva.

Ea se gândea într'adevăr; era forma obicinuită a unei cugetări, totdeauna activă.

---

[1]) Traînes.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

Ea descrisă în trăsături expresive, această primă lucrare interioară a imaginațiunei ei.

Leneșă din natură, în primii ani ai vieței ea nu citea mult; conveni singură că chiar mai târziu se învingea cu greutate.

Înainte de a ști bine a citi, se deșteptă la ea iubirea pentru roman. Compunea istorii nesfârșite, jucându-le cu sora ei Carolina, sau cu mica ei prietenă Ursula. Toate aceste nu dispărură, când din micul apartament locuit cu mama ei din strada Grange Batelière din Paris, veni în casa din Nohant, care aparținea doamnei Dupin, bunica ei.

Aci trăia pe acelaș picior ca și micii țărani, a căror jocuri le împărtășea; încă de pe atunci era tot atât de democrată ca și romantică.

Mai târziu ea consacra studii numeroase jocurilor în care cu micii țărani se întrecea a istorisi povești înspăimântătoare, inaugurând o literatură nouă, literatura spaimei pe care o experimentase pe ea însăși:

«Dracul la câmp», «poveștile unei bunici», «legende rustice», etc.

Ea își făcuse asupra acestui subiect o erudițiune foarte curioasă, cu care se amuza nu fără oare-și care frică.

Elementul fantastic îi părea una din forțele spiritului popular. Îi plăcea mai cu seamă să-l constate la populațiuni care nu pu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revista.muzeuldigital.ro/mdr1901-1932

teau avea decât imaginaţiunea contra grelei mizerii ale vieţei lor materiale.

Koboldul în Suedia, Korigan în Bretania Nebunaticul (Follet) în Berry. Orco în Veneţia, etc. Mai toate romanele ei păstrează amintirea acestor nume; impresii de acest gen, care sunt visuri de copilărie care se urmează.

Cu toate aceste ocupaţiuni cam întunecate, ca nu era tristă, avea ore de veselie exuberante. Când se trezea din visele lungi, ca se deda unor petreceri foarte simple, care făceau mare contrast, şi puneau în mirare, persoanele din împrejurimea ei. Erau ambele feţe a unui spirit înclinat spre melancolie şi lacom de a se înveseli, al unui suflet poate imposibil de mulţumit cu ceeace interesează cea mai mare parte din lume, şi uşor de fermecat cu ceea ce lumea judecă deşert şi iluzoriu.

Prin aceste contraste zicea ea, anumiţi oameni avură de mine opinia că sunt cu totul bizară.

In urma unor dureri care se reînoiau mereu, şi câteva descoperiri crude, care se făcură asupra trecutului mamei ei, Aurora se decise, a renunţa la orice va pune pe viitor, o mai mare distanţă, între mama ei şi ea, căci de un timp trăiau despărţite.

Voia să renunţe la averea bunicei sale

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

la cultură, la maniere frumoase, şi la tot ce se cheamă lume.

Doamna Dupin neputând înfrânge revolta ei, se decise a o interna la o mănăstire a «Englezelor» care era casa de educaţie în renume la Paris pentru fetele din înalta societate.

Tânără pensionară ajunsă acolo cu inima sfâşiată de ultimele lupte între mama şi bunica ei.

Transportată deodată într'un mijloc liniştit şi binefăcător, supuse unei discipline dulci şi ferme, ea profită fizicește şi moralicește de diferitele avantaje a acestui regim nou.

In această tovărăşie de fete tinere foarte nedisciplinate, veselia ei un moment amorţită se deşteptă, şi chiar la exces. Deveni «drac» şi ea, nume caracteristic ales de pensionare, care nu voiau să fie clasate nici printre cele cuminte, nici printre proaste.

Pe urmă după doi ani de studii foarte neregulate şi agitate, deodată, o revoluţie se operă în spiritul ei.

Veni o zi, unde iubirea pentru mama Alicia nu-i mai ajungea. Toate ereau la ea în inimă, şi inima ei se plicisea.

Subt o impulziune vie, se simţi deodată transformată.

Credinţa o cuprinse, simţi deodată boala sacră. Deveni devotă, cunoscu lăcrimele ar-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revista „Viața românească” 1901-1932

zătoare ale pietăţei, exaltaţiile credinţii. Frigurile mistice o agitau, ea răspândi lacrimi pe duşumeaua capelei, unde i se arătase revelaţia.

Mai târziu amintirile acestor ani ai vieţei ei, ea le va reda într'o istorisire înfocată a iubirei divine, în Spiridion, în primele pagini mai cu seamă.

Doamna Dupin, care nu era de loc devotă, foarte îngrijată, o readuse la Nohant, se zice însă că înaintea întoarcerei ei, misticismul, făcuse loc gustului teatrului şi poeziei.

Dar dureri crude, asupra sănătăţei precare a bunicei ei, o obligau a relua grijele vieţei practice.

In timpul celor zece luni, cât durase boala, care trebuia să răpue o viaţă care-i era scumpă, Aurora trăi lângă patul doamnei Dupin, sau singură într'o tristeţă sălbatecă.

Această melancolie adâncă, nu fu întreruptă decât prin preumblările călare.

Atunci devenea cu totul poetă, prin întorsătura spiritului său, prin senzaţia ascuţită a lucrurilor exterioare, dar poetă fără a fi observat, fără a şti.

Cu un gust nesăturat de citire, ea înghiţi «Le Génie du Christianisme» de Chateaubriand, care avu asupra ei o influenţă simţitoare, pe urmă într'o învălmăşeală filozofii:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Locke, Condillac, Montesquieu, Bacon, Aristote, Leibnitz, Pascal, La Bruyère, Montaigne, pe marii poeţi: Pope, Milton, Dante, Virgile, Shakespeare şi în fine Rousseau care o pasionase mai mult ca toţi ceilalţi.

Un bătrân profesor Dechartres, care crescuse pe tatăl ei, şi care rămase în familie căuta mai puţin s'o îndrumeze în lecturile ei, decât să-i infiltreze scepticismul volterian.

El o trata ca pe un tânăr, şi o însoţi travestită în băiat în nesfârşite vânători. Nu trebuia mai mult pentru a scandaliza provincia. Cu caracterul ei liber şi independent, Aurora râdea de ceea ce se va spune. Ea merse până într'atât, că afişa iubirea ei pentru un tânăr vecin de moşie, Stephane Ajasson de Grandsaigne, care o învăţa zoologia, anatomia şi fiziologia.

Fu pusă la index, de societatea bună din Chartres.

Cum n'avea nimic să-şi reproşeze, ea resimţi adânc acea nedreptate şi judecând la adevărata lor valoare aşa numitele principii care conduc raporturile sociale, ea perdu deodată orice credinţă, şi fu cuprinsă de cel mai negru pesimism.

In dezgustul pentru viaţă, ea începu a dori moartea. Nu se apropia niciodată de apă, fără a resimţi o bucurie bolnăvicioasă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistefilm.ro/mdr/1901-2932

Ce bine ar fi! n'ar trebui să fac decât un pas!

Da, sau nu, iată ce-şi repetă destul de des, pentru a risca de a fi aruncată prin da, în adâncul acestei ape transparente, care o magnetiza. Intr'o zi, da, fu pronunţaţ; împinse calul după bariera indicată, la întâmplarea apelor adânci.

Ar fi fost pierdută ea, şi capo-d'operile ei, dacă buna eapă Coletta, n'ar fi scăpat'o printr'o săritură extraordinară, afară din prăpastie.

In intervalul acesta muri bunica ei, lăsându-i Nohant şi toată averea ei.

Mama ei femeie uşuratecă, cochetă fără multă inimă, duse pe Aurora la Paris, şi cum între ambele femei, era diferenţe enorme, de gusturi, de obiceiuri, de educaţie, tânăra fată fu foarte nenorocită. Toate le-ar fi făcut pentru a scăpa de o astfel de existenţă.

Pentru a pune capăt acestei stări de lucruri, doamna Dupin, conduse ea singură pe fiica ei la ţară, la prieteni numiţi Duplessis, care locuiau cu copiii lor la o frumoasă vilă, în Brie lângă Melun. Ea îi promise că va veni s'o ia după câteva zile, şi'o lăsă acolo câteva luni. Aci făcu Aurora cunoştinţă cu Casimir Dudevant, colonel în retragere, şi cum averea lui era în raport cu a ei, toţi o tratară ca viitoarea lui soţie.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

El îi arătase un oareşicare interes, ne vorbindu-i însă de iubire, incapabil de entuziasm, de pasiune subită, şi mai cu seamă incapabil de a le exprima într'o formă seducătoare.

In 1822 George Sand, atât de puternic şi bogat deodată, serioasă, însă de un caracter slab, indecis, incapabilă de a fi mulţumită în viaţa comună cu un singur bărbat, fie el cât de superior, fu măritată cu d-l Dudevant, tânăr şi vulgar nobil. Acesta necioplit şi violent, nu putu înţelege pe soţia sa. Dar de ar fi fost chiar cel mai bun soţ, se crede că n'ar fi putut evita catastrofa finală.

Cei dintâiu trei ani se trecură liniştiţi. Indată după nuntă plecară la Nohant unde în cursul iernei din 1823 se pregăti pentru datoriile de mamă, în mijlocul visurilor celor mai dulci, aspiraţiunelor celor mai vii. Transformarea fu pentru ea completă.

Cerinţele inteligenţei, grija gândirei, curiozităţile studiului, ca şi cele ale observaţiunei, totul dispăru înaintea acestei datorii. Providenţa vrea că în acest timp de aşteptare, viaţa femeii să fie mai mult o viaţă de sentiment De aceea vegherile, lecturele viaţa intelectuală în fine, fură suprimate şi fără cel mai mic regret.

Soţul ei, era mai mult o natură negativă, şi nedecisă, petrecea cea mai mare parte din

Muzeul Digital al Romanului Românesc

timp la vânat: ea fără nici un sprijin în jurul ei, se abţinea de a visa, făcea trusoul copilului cu plăcere.

Câţiva ani trecură, într'un fel de linişte prozaică, şi fericirea negativă.

Visul n'o mai ispiti. Doi copii frumoşi, un fiu Mauriciu şi o fiică Solange creşteau lângă ea.

Devenise ca o femee de ţară, aşezată în aparenţă, cel puţin, şi îşi dădea toată silinţa de a deveni o bună gospodină.

Chiar, dacă gândirea ei mai lucra solitară, în condiţiunele foarte burgheze, unde părea condemnată a trăi, tânăra mamă nu avea pedantismul agitaţiunelor morale, şi nimene nu pătrundea secretul, n'avea presupunerea împrejurul ei.

Dar dela un timp Aurora observase inferioritatea soţului ei şi cu inclinaţia naturală la simpatii, legă prietenii cu alţi bărbaţi pentru că se simţea la ea rănită, neînţeleasă.

Domnul Dudevant se indigna ca soţ de spiritul de independenţă a soţiei sale, şi era în acelaş timp prea prost, pentru a profita de sentimentul ei de supunere, care o împingea a căuta un sprijin în viaţă, el considera ca necredinţă, relaţiile ei de prietenie, cele mai nevinovate.

El nu putuse să-şi ascundă mult caracterul.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatrans.ro/mdrr1901-1932

Intr'o zi, se înfurie pentru o nimică într'atât, că dădu înaintea mai multor persoane, o palmă soţiei sale.

Aceasta se îndepărtă de el, şi se refugie în plăcerile delicate, ale unei iubiri platonice.

Intâlnise în cursul unei călătorii în Pyrenei, pe Aurelian de Séze advocat de talent, nepotul apărătorului lui Ludovic al XVI-lea.

Tinerii se iubiră să respectară, îşi spuse sentimentele, şi schimbară o corespondenţă pasionată. Cu toate aceste, Aurora nu rupse încă definitiv cu soţul ei.

Când în 1828 avuse al doilea copil, pe Solange, aceasta consternă într'atât pe de Sèze, că provoacă cu încetul o ruptură.

Dudevant devenise de o purtare cinică, revoltătoare.

Apăsată de atâta deziluzii şi supărări, Aurora, încercă în zadar de a-şi ocupa timpul îngrijind ţăranii bolnavi, mâsgălind încercări literare desemnând, pictând cutii, (evantaliuri) tabachere ect.

Trecu printr'o criză de desperare îngrozitoare.

In 1830 avu o congestie cerebrală.

Odată îndreptată nu mai putu îndura viaţa comună şi părăsi Nohant în 4 Ianuarie 1831, instalându-se la Paris.

Indată se legă cu compatriotul ei Jules

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://patrimoniu.ro/mdrr/1901-1932

Sandeau şi alţi Hugolişti ca: Felix Pyat, De Latouche, Charles Duvernet, Alphonse Freury. C'un fel de frenezie, ea parcurgea Parisul noaptea, îmbrăcată în haine bărbăteşti. Pe urmă începu a scri pentru a-şi crea o existenţă.

Ca mai toţi, şi toate care au un mare talant literar, ea nu învăţase niciodată a scri.

De Latouche o introduse la Figaro, ea scrise la Revue de Paris, şi la Moda.

Tot el o botează Sand prescurtare din Sandeau, împreună cu care colaboră la prima lucrare.

Se acordară iute pentru numele mic Sandeau îl păstra pe al lui, George era sinonim de Berison Jules şi George necunoscuţi de public, voiau să treacă drept fraţi sau veri.

Scrise împreună cu el un mic roman destul de neînsemnat «Rose şi Blanche» dar care avu un oareşicare succes.

Ei cuceriră în curând o celebritate care îi despărţi tot mai mult unul de altul.

Şi încetul cu încetul baroana Dudevant nu mai exista, George Sand se născuse. Începuse viaţa literară, cu un fond de suferinţi foarte reale, cu toate că exagerate printr'o imaginaţiune puternică, prin emoţiuni intime şi agitaţii religioase, iritată mai mult decât liniştită prin lectură fără program c'o sensibilitate ascuţită şi rafinată, un dispreţ

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

adânc, pentru adevărurile relative o ură instinctivă de toate jugurile, pe care le impune legea sau opinia, oroare înăscută, de tot ce angajează libertatea gândirei, şi cea a inimei. Avea stil minunat, care părea a fi creat pentru a primi gândirea ei călduroasă, care se formase singură, fără sfaturi, încă din lunga serie de caeţele consacrate epopeii Corambé, până la primul roman care-l dase publicului.

Presimţi că avea talent de a scri, în ultima toamnă petrecută la Nohant.

In lungele preumblări în aceste luni triste, începuse ideea unui fel de roman, care nu trebuia să vază lumina zilei niciodată, şi pe care l scrise pe tabla unui vechiu dulap, în buduarul bunicei, în mijlocul copiilor săi.

Fuse atunci foarte preocupată cu alegerea unei cariere, care ar fi putut să-i asigure libertatea la Paris; începuse să se gândească, că romanul ei nu era mai rău decât cele care aduceau profit, şi că va putea scri şi mai bune.

Constatase că scria cu uşurinţă, şi mult; fără osteneală, că observase bine, şi iute caracterele persoanelor pe care întâmplarea le făcuse să treacă în viaţa ei, şi că cunoştea destul de bine natura omenească, pentru a o descri.

Aceasta o încurajase în încercările ei, ş'o

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaliteraturaromana.ro/mdr1901-1932

întăriso în ideea, că din toate lucrurile de care era capabilă, literatura îi prezenta cele mai mari şanse de succes.

Făcuse iute alegerea.

Insă într'un timp începuse a şovăi.

Incercase se desemneze portrete în creion sau aquarelă în câteva ore.

Aceste erau asemănătoare, însă erau lipsite de originalitate.

La un moment dat, crezuse iarăşi că găsise în pictură adevărata ei aptitudine.

Ea picta flori cu mult gust, păsări de ornament, compoziţiuni microscopice pe tabatiere, şi porte ţigarete pe lemn de Spa.

Era să vânză unul la un negustor cu 80 de lei. Dacă ar fi obţinut 100 lei, sumă pe care o ceruse tremurândă, necrezând că ar fi posibil s'o obţie. Consuelo şi Balta Dracului n'ar fi apărut niciodată.

Din fericire, moda acestor lucruri trecu iute, şi Doamna Dudevant trebuia să-şi caute altă ceva, ca să-şi facă un venit:

Trebuia să-şi plătească prin munca ei trecerea prin viaţa liberă, după ce săturată de certuri, lăsase toate drepturile soţului său, pentru a-şi răscumpăra independenţa.

Mulţi ar fi vrut să-şi reprezinte starea de spirit a Doamnei baroane Dudevant, când la vârsta de 27 ani, venise să încerce viitorul, necunoscând forţele sale, părăsind de bună

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromana.ro/mdrr1901-1932

voe casa, viaţa conjugală, gata a experimenta pe socoteala ei şi poate, şi pentru folosul celorlalţi, încercarea marei probleme, independenţa absolută a femeii.

Văzând'o cineva la masa ei de lucru, în mansarda de pe cheiul St. Michel, îmbrăcată c'o jachetă groasă de postav grii, sau urmând'o cu prietenii ei berişoni la restaurantul Pinson, la baluri, la muzee, la concerte, în parterele teatrelor, curioasă de tot ce interesa tineretul intelectual de pe atunci, de toate evenimentele literare, politice, de adunări de cluburi din stradă, cine ar fi putut cunoaşte în acel student cam sgomotos, pe eleva mistică din mânăstirea «Englezelor» umila şi dulcea prietenă a surorei Alicea; sau păstoriţa din câmpiile din Berry, aventuroasa copilă, ale livezilor şi pădurilor?

Acest tânăr care făcea seara preumblări în cartierul Latin, c'o trupă de tovarăşi sub conducerea unui bătrân de ani, dar încă tânăr de inimă, Henri de Latouche, şeful boemei literare din acest timp, era o femeie foarte serioasă în fond, care cunoscuse nenorociri adânci, care trăise mult prin durere, care suferise în toate afecţiunele ei intime, care fuse lovită în toate legăturile familiare; aceste legături deveniră chiar pentru ea o tortură nesuferită prin fatalitatea împreju-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
Dicționarul scriitorilor români 1901-1932

rărilor, şi de sigur şi prin cealaltă fatalitate, pe care fiecare, o duce în sine.

E lucru curios, că la început ea întreţinuse o corespondenţă aproape cordială cu soţul ei, îi istorisise afacerile, greutăţile debutului, amănuntele instalaţiunei, şi în acelaş timp ea devenise metresa lui Sandeau.

Considerase că e foarte drept, că acea mare libertate de care se bucură soţul ei, să fie reciprocă, şi se ţinea de complect independentă.

In scurt timp scrise singură Indiana, Valentina, şi multe opere îndrăzneţe strălucitoare, care a ilustrat pseudonimul de George Sand.

Menajul neregulat, nu era însă nu mai fericit decât cel regulat. In urma unei trădări a lui Jules Sandeau, ea se desfăcuse de el, neconservându-i decât o milă afectuoasă.

Devenise intimă cu Mérimée fără a şti pentru ce, şi câteva zile după aceea scrise lui St. Beuve :

Experienţa îmi lipsise complect, plângeam de suferinţă, de desgust de descurajare. In loc să găsesc o afecţiune capabilă de a mă plânge, şi a mă despăgubi, nu găsii decât o bătae de joc amară, şi frivolă.

In acest dezechilibru moral ea se gândise la sinucidere. Pe urmă revenindu-şi, ea scrie c'un spirit revoltat asupra drepturilor fe-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

meii şi depravării bărbaţilor, pagini biciuitoare, care deşteptară în toată Europa şi mai cu seamă în Germania o mare mişcare de curiozitate şi de entuziasm, la Paris însă polemici violente, unde se distinse Capo de Feuillede, pe care Gustave Planche, îl provocă la duel.

Această criză de desgust, se rezolvi prin ea însuşi, prin excesul chiar al violenţei ei.

Anul nu se trecuse încă şi George Sand retractase cele scrise, în aceşti termeni:

Mi se pare că am blestemat natura, şi Dumnezeu, în Lelia; Dumnezeu care nu e rău, şi care n'are de ce se răsbuna asupra noastră, mi-a închis gura, redându-mi tinereţea inimei, şi forţându-mă a recunoaşte, că a pus în noi bucurii sublime.

Făcuse cunoştinţa lui Musset şi se înamorase de el.

In acest an 1833 Rolla fuse publicată în Revue des deux Mondes, care se fondase atunci.

Câteva zile după aceea, directorul revistei, elveţianul Buloz, oferi colaboratorilor săi o masă «la cei trei fraţi provinciali» faimosul restaurant al palatului regal.

Mulţi, şi printre ei o damă, răspunseră invitaţiunei.

Dama fu prezentantă lui Alfred de Musset sub numele de George Sand, şi el avu în-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromaneasca.ro/ndr1901_1932

sărcinarea de a o conduce la masă. Era o pereche superbă! El frumos, svelt, blond, cu ochii căprii şi profilul regulat, ea brună, cu părul buclat, şi bogat, ochii negri vioi, tenul închis puţin colorat la obraji, braţele şi mâinele de o albeaţă strălucitoare.

Capul ei părea că adăposteşte o lume întreagă, şi cu toate acestea era liniştită, frumoasă, ca o femee care n'are pretenţia de a trece ca spirituală.

Costumul ei era simplu dar cam fantastic: purta deasupra rochiei o mică jachetă turcească, brodată cu fir de aur, şi un pumnal îi spânzura la cordon.

In 1870 unul din ultimii supraveţuitori, care asistase la această masă, istorisi că fuse un calcul dibaciu şi interesat, din partea lui Buloz de a apropia astfel pe A. de Musset cu George Sand. Spuse înainte intimilor săi:

Trebuie să fie puşi unul lângă altul la masă; toate femeile se înamorează de el, toţi bărbaţii se înamorează de ea, ei se vor iubi de sigur, şi atunci, ce frumoase lucrări îmi vor produce!

Şi zicând acestea el îşi freca mâinile de bucurie.

Cu toate acestea, erau două temperamente opuse acele a lui Alfred de Musset şi al lui George Sand: N'aveau decât o trăsătură comună, amândoi erau poeţi.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

G. Sand producea cu abondenţă, şi lăsa operilor ei o pecetă maternă.

Sufletul îi era sănătos, până şi în furiile revoluţionare, şi domnea un oareşicare echilibru în facultăţile ei.

Putea să-şi reguleze viaţa după cum îi plăcea, să lucreze toată noaptea şi dimineaţa, să se dedeie unui somn liniştit, pe care-l comanda după voinţă, şi care o repauza.

Nu existase o pasiune mare, o idee revoluţionară, care ar fi agitat secolul al XIX lea, pe care această femee să n'o fi cunoscut, ori simţit, şi cu toate acestea, ea îşi conservase toată liniştea, toată frăgezimea, toată stăpânirea asupra ei însuşi.

Putea să scrie şease ore neîntrerupt, fără să fie distrată, fără să se obosească, şi era atât de capabilă de gândire, că putea să-şi urmeze visele în mijlocul conversaţiunilor şi hohotelor de râs, ale unei societăţi întregi, şi imediat după aceasta, când îşi fixa atenţiunea asupra celor dimprejurul ei, să asculte, să înţeleagă, să absoarbe în ea toate, precum buretele absoarbă apa.

Nu era acelaş lucru cu Alfred de Musset. El era dotat cu un temperament de artist înfocat la extrem: poeziile sale erau pasionate, somnul lui agitat, sentimentele violente.

Concepea el vr'o idee? El nu se gândea în tăcere la ea, într'o poză de sfinx, după

Muzeul Digital al Romanului Românesc

cum făcea G. Sand; el era stăpânit, biruit de ea, mai distras ca un paj înamorat de o zână, cum zice el singur în poezia «După o lectură». (Après une lecture).

Când începea să-şi desvolte ideea, era mai totdeauna ispitit de a arunca pana, cu disperare. El lucra prea încet, pentru a scri toate ideile care se agitau necontenit în el; inima începea să-i palpite cu furie, şi ajungea cea mai mică distracţie exterioară, o invitaţie la o serată, cu amici sau femei frumoase, sau o escursiune la ţară, pentru ca el să profite şi să fugă de muncă, cum se fuge de un inimic.

G. Sand, broda romanele ei; A. de Musset scria într'un extaz ceresc, care era însă trecător, şi care făcea loc a doua zi, unui desgust adânc pentru ceeace produsese c'o zi înainte; se uita la pana lui cu aceeaşi ură, cu care condamnatul se uită la fiare, fără măcar a dori să se corije de defectele pe cari le cunoştea.

Cu toată obrăznicia şi îndrăzneala lui juvenilă, el era prada unor torturi necontenite, pentrucă era animat de un puternic geniu artistic, a cărui sentimente erau prea adânci şi prea violente; activitatea prea înfocată pentru constituţia lui delicată, el concepea idei cu atâta fecunditate că creerul nu putea să le dea la lumină, decât cu mari suferinţi.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Când poetul se deda la excese de tot felul, atunci voia mai cu seamă să adoarmă suferinţele, pe care i le cauza geniul său.

La 22 de ani Musset, adevărat copil răsfăţat, înconjurat de iubirea părinţilor, a unui frate mai mare, n'avuse încă decât câteva aventuri amoroase, şi cu toate acestea, avea deacum experienţa, neîncrederea şi misantropia unui om de 40 ani.

La 28 ani G. Sand, această nepoată a lui Mauriciu de Saxa, care simţea că-i curge prin vine un sânge de prinţ şi de Boem, simţise cruzimea destinului, fuse smulse familiei, averei, căminului, celor doi copii rămaşi la Nohant, şi în adâncul sufletului, cu toate acestea, era naivă, liniştită, bună, cu inima deschisă la tot ce era nou, ca şi cum nu trăise încă, ca şi cum n'ar fi fost încă înşelată.

A. de Musset atât de original în arta lui, şi atât de neorânduit în viaţă, avea în multe împrejurări acea îngustime de filistin, cărei îi sunt înclinaţi mai toţi barbaţii, şi în particular acei cari au fost prin naştere favorizaţi de avere, care au primit o creştere bună şi le e frică de ridicul.

G. Sand din contră, era o adevărată minune, de inteligenţă femenină, care se scutise de orice prejudecăţi.

Femeile care au fost obligate de a atinge toate plăgile societăţei, şi care nu mai pot

Muzeul Digital al Romanului Românesc

pleca ochii înaintea opiniei publice, au mai totdeauna spiritul mai independent ca bărbaţii, pentrucă au cumpărat libertatea lor mai scump.

G. Sand examina şi cântărea toate şi ştia în general să recunoască adevărata valoare a oricărui lucru. N'avea înalta cultură a lui A. de Musset. Ca femee, G. Sand era totdeauna gata, să asculte înainte de toate, vocea inimei sale, şi de a se lăsa a fi fermecată de o nobilă utopie.

Ca femee, ea simţi şi dorinţa înfocată de a se devota, şi în tinereţe căutase totdeauna eroi viteji, sub drapelul cărora, ar fi putut lupta.

Nu aspira a fi muza celebrată de lumea aristocrată, ea din contră voia să bată toba, ca fiica regimentului.

Dar spiritul ei neprimind decât o cultură incomplectă, ea venera ca pe profeţi, oameni cari n'aveau decât idei străine şi confuze, şi mai ales pe Pierre Leroux, filozoful socialist, care era atât de stângaciu, însă onest, şi la care se uita ca la un tată.

In calitate de nobil A. de Musset se simţea superior acestor profeţi, care nu ştiau să se exprime corect, pe când G. Sand, se lăsa să fie prinsă, de dulcele lor cuvinte.

G. Sand în fine, atât de superioară lui A. de Musset sub multe raporturi, îi era infe-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

rioară, ca artistă. Îi lipsea geniului ei artistic, forţa creatoare, care porunceşte «aceasta să fie» fără a-şi motiva poruncile.

Când amândoi se aflau înaintea unui tablou, Musset, care nu avea simţul particular al pitorescului, prindea îndată meritul şi ştia să-l definească în câteva cuvinte adevărat precise.

G. Sand din contră, şovăia mult, şi nu-şi exprima de multe ori judecata, decât sub o formă vagă, paradoxală.

Când ascultau vr'o operă, Musset era sensibil la sunetul pasiunei, şi la originalitatea artistului.

G. Sand părea mai mult sedusă de cântul corului, de caracterul universal al piesei.

Trebuia ca spiritul ei să fie în contact cu alţii, pentru a se pune şi el în mişcare.

Romanele ei, erau prea amănunţite, pe când orice frază a lui A. de Musset se putea compara c'o piesă de aur, bine bătută şi cu marginea ciselată.

Primind romanul «Indiana», Musset nu avu altă ceva de făcut, decât să şteargă de pe primele pagini, vr'o 20—30 cuvinte nefolositoare. Mai târziu G. Sand văzu cartea şi se spuse că ar fi fost mai mult indignată, decât recunoscătoare.

Evitase şease luni înaintea întâlnirei ei cu A. de Messet, de a-i face cunoştinţa. La în-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromanului.ro/mdrr1901-1932

ceput rugase pe St.-Beuve să-l introducă la ea; dar într'un post-scriptum dintr'o scrisoare din 1833 (scrie) îi scrie că el e prea «dandy» şi că nu se va putea înţelege cu el.

A. de Musset din partea lui, ca toţi scriitorii, se temea şi evita femeile scriitoare. Cu toate acestea puternica atracţiune pe care un spirit femenin superior, exercită asupra unui spirit masculin este incontestabil, mai cu seamă când acest spirit, e ca a unui A. de Musset.

Exaltaţia care rezultă dintr'o adâncă inteligenţă reciprocă, a două spirite de sex diferit, se găsi aci mărit printr'o pasiune subită.

In 25 August 1833, G. Sand îi scrise lui St.-Beuve că contractase o căsătorie liberă cu A. de Musset şi că poate dacă vrea să răspândească această ştire.

După un timp de armonie perfectă, se instalară într'o veselă locuinţă pe cheiul Malaquets. Făcură mai multe excursiuni prelungite în pădurea din Fontainebleau, după care ambii amanţi întreprind chiar în acelaş an celebra lor călătorie în Italia.

Musset atins de (deliruim tremens) îngrijit şi scăpat de Pagello se reîntoarse în Franţa.

G. Sand voia să se repauseze de înfricoşatele alternative a unei pasiuni dezordonate, prin iubirea puternică, cinstită, încrezătoare

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistetransilvania.ro/mdrr1901-1932

și cam naivă pe care i-o arăta Pagello. Dar nu durase mult și începu a regreta pe Musset.

Reveni la Paris, întovărășită de doctorul italian, revăzu pe poet, și cei trei actori a acestei tragi-comedii, înțelegând anomalia poziținnei lor, se despărțiră.

G. Sand fugi la Nohant, Musset la Baden, Pagello dispăru.

Ea se mai împăcă cu Musset în Ianuarie 1835 ș'o rupse definitiv în luna Martie a aceluiași an.

G. Sand disperată, ascultă sfaturile lui St.-Beuve, care o împingea spre filozofie și cele mai nimerite ale lui Michel de Bourges, care o îndemna să caute satisfacție în mila către aproapele, și punându-se în serviciul omenirei.

Ea cunoscuse pe Guéroult și pe toți St.-Simonenii, și se legă cu Liszt și Lamenais.

Despărțirea în bună înțelegere cu baronul Dudevant merse până la un timp fără piedici. Dar se întâmplară între soți scene noi, a căror violență, întrecură gravitatea vechilor uri.

În Octombrie 1830, G. Sand făcu o plângere contra soțului ei, înaintea tribunalului din Chartres «pentru insulte grave» tratare rea, ea ceru și obținu separația de corp.

Terribile și apăsătoare erau acuzațiile pe care G. Sand trebuia să le audă dela advocatul soțului ei.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaarhiva.ro/mdr1901 1932

Simplă, în jacheta ei de catifea neagră, pe care cădea frumosul păr închis, ori în rochia albă, c'un şal cu flori pe umeri, ea asculta fără să clipească acuzaţiile cele mai grave, care se pot aduce unei femei.

Advocatul citi o scrisoare lungă din partea ei către soţ, în care ea îşi reproşa singură diferite greşeli, atribuind neînţelegerea lor unei diferenţe de temperament, care nu excludea la D. Dudevant nici bunătatea, nici bunavoinţă.

El prezentă această scrisoare fără a o înţelege, ca o acuzare de necredinţă.

Pe urmă el reaminti, că ei trăise despărţiţi de comun acord, din 1825 până în 1828, şi că d-na Dudevant după ce părăsise pe soţul ei, pentru a duce o viaţă de artist, continuase a coresponda cu el, primind o rentă anuală de 300 lei, (dar uitase s spuie că aduse o dotă de 500.000 lei).

La începutul anului 1835, ambii soţi s decizeră a-şi împărţi copiii şi averea, când G. Sand reveni asupra deciziunei sale şi ceru divorţul. (În acest interval, baronul Dudevant voi s'o lovească cu ocazia unei certe în privinţa fiului lor, şi chiar îndreptase arma contra ei, în prezenţa mai multor persoane)

Dar cererea ei fu respinsă, cu toate exagerăţiile ce conţinea.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Acum era rândul d-lui Dudevant, de a se plânge.

Nega tot ce i se imputase şi formula contra soţiei sale, cele mai aspre acuzaţiuni.

El pretindea că o femee, care scrise romane atât de imorale, era nedemnă de a-şi creşte copiii. Pe baza acestor acuzaţiuni, pe care advocatul, le găsi adevărate, George Sand solicită din nou divorţul, care-i fu acordat.

Fu o încercare crudă, pentru mândria lui G. Sand, de a fi obligată se vadă astfel numele ei târât în noroiu înaintea tribunalului, şi nu putea să se mângâie de această umilinţă, când, apărătorul şi prietenul ei Michel de Bourges, se ridica pentru a o arăta ca o femee de geniu excitând admiraţia sălei, ceţind cele mai frumoase pasage din scrisorile ei, şi în fine enumărând toate înjurăturile, toate relele tratamante, pe care le îndurase ea, dela soţul ei.

Era deprinsă să audă că romanele ei sunt apologia imoralităţei, dar suferea prea mult, să vadă în astfel de mod atacată viaţa ei particulară.

Desbaterile publice ale procesului, nu păreau însă a fi stabilit nevinovăţia ei, şi e de înţeles indignarea care isbucneşte, în Indiana, Valentina, Lelia şi Jacques.

Cu toate aceste divorţul fu în favoarea ei şi i se lăsa educaţia celor doi copiii.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

In acest interval, ea trebui să se despartă de Michel de Bourges, care era liberal în politică, şi tiran în iubire. Sunt sătulă peste cap de oameni mari scrie ea atunci cu energie, aş voi să-i văd pe toţi în Plutarque.

Ea călătoreşte după asta în Elveţia, unde se uneşte cu Liszt şi doamna d'Agoult, şi după o scurtă şedere la Nohant, ea se stabileşte la Paris în «Hotel de France» strada Laffitte, unde avu un salon vizitat de cele mai ilustre personalităţi ale timpului.

Lizst, d-na d'Agoult, Lamennais, Ballanche, Mikievicz, Michel de Rouchand Charles Didier, Eugène Pelletan, Mallefille, Bocage, Nourrit, d-na Allart, Victor Schoelcher, etc.

In 1836 G. Sand făcu cunoştinţa lui Chopin cu care se legă intim, şi pentru aceasta se certă cu geloasa d-na d'Agoult. Se întoarce la Nohant, care deveni centrul întrunirilor filozofice şi literare, întrerupte de preumblări pe jos şi calare, de muzică, de reprezentaţii teatrale, etc.

Aceste plăceri delicate fură întrerupte însă, prin grijele, lacrimele şi moartea mamei lui G. Sand, prin răpirea fiicei ei Solanja, pe care o reclamă şo recăpătă îndată.

O excursiune în Pyrenei, precedă o nouă retragere la Nohant unde veni şi Balzac, în 1838.

O scrisoare a marelui romancier, arată cu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistetransilvane.ro/ndri1901-1932

rioasa stare sufletească a prietenei lui, care încercase alte decepții într'o legătură de 6 luni cu Mollefelle.

Am găsit pe camarada G. Sand în rochia de casă fumând o țigară, la gura sobei, într'o imensă cameră retrasă. Avea pantofi galbeni frumoși, ciorapi cocheți, etc.

Iată pentru moral; pentru fizic, ea are o dublă bărbie, ca un călugăr.

N'are un singur păr alb, cu toate îngrozitoarele ei nenorociri. Tenul ei nu s'a schimvat, ochii ei frumoși sunt tot atât de strălucitori. Are aerul tot atât de prost când se gândește.

Iat-o într'o singurătate adâncă, condemnând și măritișul și iubirea, pentru că într'unul și celălalt n'a avut decât decepții.

Nu e amabilă, și va fi deci cu greu iubită.

E băiat, e artistă, e mărinimoasă, generoasă, devotată, are trăsături de barbat, nu e femee!

In toamna aceluiași an, G. Sand plecă cu copiii și cu Chopin, în insulele Majorce, unde rămase toată iarna. Reîntoarsă din această călătorie ea se fixă aproape definitiv la Nohant în 1839, ne revenind la Paris decât rar și pentru foarte scurt timp. Fiind acolo, ea asista mai totdeauna la «dineul Magny» unde se întruneau celebritățile epocei.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
cersuri.ro/romanul/mdrr/1901-1932

Dela sfârşitul legăturei ei cu Chopin care se prelungi până în 1847, ea trăi pe moşia ei, la care ţinea atât de mult, ducând o viaţă mişcătoare prin simplicitatea ei.

Se ocupă cu pasiune de educaţia copiilor ei.

Henri Heine, care a văzut-o des în acel timp, a lăsat despre ea o descriere care pare a fi asemănătoare.

Faţa ei poate fi numită mai frumoasă de cât interesantă; trăsăturele nu-s de o severitate antică, ci sunt îndulcite prin sentimentalitatea modernă, care răspândeşte asupra lor, ca un văl de tristeţă. Fruntea nu-i mare, şi bogatul păr cade din ambele părţi a capului până pe umeri. Ochii sunt cam stinşi dar dulci, şi liniştiţi.

N'are nasul aquilin, nici emancipat, nici spiritual. Nasul ei, e un simplu nas drept, şi ordinar. Imprejurul gurei rătăceşte mereu un surâs plin de bunătate, dar care nu-i tare atrăgător, buza inferioară e puţin spânzurândă, pare a arăta, o oare-şi care obosealâ.

Bărbia e cărnoasă, dar de formă tare frumoasă. Umerii ei sunt admirabili. Vocea ei e mată, voalată, fără sonoritate, însă dulce, agreabilă.

Străluceşte puţin prin conversaţie. N'are nimic din spiritul scânteitor a Francezelor, compatrioatele sale, dar nimic nici din vorba lor nesecată. C'un surâs amabil şi câteodată

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

singular ea ascultă când alţii vorbesc, ca şi când ar voi să absoarbe cele mai bune cuvinte. Această particularitate e o trăsătură, asupra căreĭ, Al. de Musset, atrase atenţiunea lui Heine.

Ea are prin aceasta un mare privilegiu asupra noastră, zise el marelui scriitor german.

Şi portretul urma liniştit, pe acest ton moderat, înveselit din timp în timp, de una din acele epigrame, de care autorul, nu putea să se abţie niciodată.

Fixată definitiv la ţară, G. Sand scria neobosită, şi îşi consacra timpul liber pentru istoria naturală, mineralogia botanică, pictura şi mai cu seamă teatrului de marionete, care a fost descris atât de mult de scriitorii franceji, că-şi are numele, în istoria literară.

Mai târziu, tot aci, bucuria ei de tânără bunică se revărsa asupra nepoatelor ei Aurora şi Gabriella, după ce însurase pe Mauriciu cu d-na Calamatta, şi pe Solanja cu Clesinger.

Primea cu bucurie pe toţi oamenii de talent, Gautier, Flaubert, Dumas.

Cât a trăit a scris, şi prin aceasta a influenţat mult pe contemporanii săi.

Ea s'a descris singură, fără a se gândi, în acea a doua perioadă a vieţei ei, prin mijocul corespondenţei mult mai instructivă ca:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://patrimoniu.ro/statran/ovania.ro/mdrr1901-1932

«Istoria vieţei mele», care se opreşte brusc la cel mai frumos moment din cariera ei literară.

Spre 1861 G. Sand scrise la unul din prietenii ei, să vie s'o vază.

Noi avem aci încă zile frumoase, şi clima noastră e mai caldă, ca cea din împrejurimele Parisului.

Moşia mea nu-i prea frumoasă, terenul e văros, puţin poprice desvoltărei pomilor mari, sunt mulţi dar mici, un mare aer de singurătate, iată tot meritul ei. Trebue să te aştepţi la aceasta, că moşia mea e ca mine, neînsemnată ca aspect. Nu e bună, decât când o cunoşti.

Primitoare, dar gravă şi tăcută, dacă cineva ar fi rămas la această primă impresie, ar fi putut s'o judece destul de rău, dar nu trebuia judecată îndată, ci după propria ei expresie, moşia ei, şi ea, nu erau bune decât când le cunoşteai.

S'ar crede că această răceală ar fi un fapt întâmplător, personal, vizitatorului din 1861. S'ar putea crede, însă nu e exact.

S'a istorisit o frumoasă întâmplare asupra impresiei resimţite la venirea unuia din vizitatori ei din cei mai aşteptaţi, din cei mai doriţi. Theophile Gautier făcuse pentru ea marele sacrificiu de a părăsi bulevardul lui, şi venise la Nohant, cu convingerea Pari-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

sianului care-şi închipue că e un erou, când se duce să vază un amic în provincie.

Debarcase cu ideea eroismului său, în aşteptarea de a fi răsplătit prin bucuria lui G. Sand, măsurând de înainte căldura primirei, cu violenţa, aproape violenţa invitaţiunei.

Cu toate aceste G. Sand rămase liniştită, mai mult decât liniştită, cu acel aer indolent şi obosit, care te isbea în persoana ei. Îl părăsi un moment pentru a da ordine. El mirat, din ce în ce mai nemulţumit, se plânse tovarăşului lui de drum, un intim al casei, de o astfel de primire; nemulţumirea se exaltă din ce în ce, şi exprimând'o el îşi adună bastonul, pălăria, valiza.

Martorul, acestei mari furii, se duce iute să înştiinţeze pe G. Sand, ca să poată evita desbinarea. Ea nu înţelege mai întâi nimic, din cele istorisite.

Când a înţeles, ea se cutremură de un astfel de incident, o mâhnită, desperată.

«Nu i-ai spus că sunt proastă, strigă ea cu ingeniozitate!»

El o trage spre Theophile Gautier, explicaţiile incep, nu fără lungi. El înţelese îndată în accentul ei de dezolare cât de mult se înşelase şi reintră triumfător.

Conversaţia lui G. Sand era cumpătată. Nu fuse niciodată vorbăreaţă şi nici nu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromaneasca.ro/rdr1901-1932

o deveni îmbătrânind, îi plăceau însă jocurile de familie şi poveşti pentru copii.

Spirit n'avea, nici în sensul parizian nici în sensul galic. Ea îl admira cu atât mai mult la alţii, înţelegându-l însă c'o oareşi care oboseală, şi trebuindu-i sforţări pentru a prinde firul.

Nu-şi poate nimeni închipui pe G. Sand cu liniştea, cu seriozitatea ei, dând răspunsuri la teribelele răutăţi a lui St. Beuve, şeful corului, la ironiile lui Flaubert, la paradoxele exuberante ale lui Theophile Gautier. Se plângea câteodată de aceste glume. Ei protesta în numele bunului simţ, a gustului, şi seriozităţei vieţei, când ei, întrecea măsura.

N'am talent pentru discuţie zicea ea, şi o evit, căci sunt totdeauna bătută, chiar când am complectă dreptate.

Această neînsemnătate în aspect, nu era decât pentru acei care o vedeau odată.

Dacă întâmplarea, sau o bună inspiraţie aduceau vorba pe anumite subiecte care-i erau familiare, cuvântul ei de obiceiu rece şi trăgănat se anima puţin, ochii ei mari visători să înviorau şi străluceau.

Asupra două subiecte îi plăcea mai cu seamă să discute, viaţa de familie şi teatru.

Nu voia să vorbească de romane, nici chiar de romanele ei.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Avea un fel de modestie particulară. Era literată, fără a avea defectul principal, preocuparea de ea însăşi, şi ideea fixă a operelor ei. Era sensibilă la laudă, şi cunoştea valoarea ei, dar stima mai mult în ea darul de a produce, decât o anumită operă. Nu reamintea niciodată singură numele vreunuia din romanele sale, şi când îl pronunţa cineva ea nu şi-l amintea decât confuz. Rar s'a văzut o aşa indiferenţă de autor!

In fond era o burgheză, cu toate că acest nume era rău văzut de şcoala artiştilor rafinaţi.

Avea toate obiceiurile şi instinctele.

Era un suflet burghez, c'o imaginaţiune byroniană. Ceeace se vede constant în corespondenţa ei, era grija interiorului, a menajului, a copiilor.

Viaţa casnică de altfel o căutase ea totdeauna, chiar în împrejurările cele mai contrare, cu condiţiune că acest interior, să fie condus de ea, şi să aibă anumite libertăţi.

In toate afecţiunele ei, avea un instinct matern, nedecis sau rătăcit.

Infirmitatea morală, a acestei naturi incomplecte şi miraculoasă, era să cufunde sentimente diferite, într'un fel de amestecătură, pe care opinia cea mai indulgentă chiar, o judecă de multe ori echivocă, şi refuză s'o înţeleagă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromaneasca.ro/mdr/1901_1932

Când instinctul matern fu aproape desfăcut de aliaj şi redat adevăratelor obiecte, el cuprinse cu totul această viaţă, stăpânind-o cu tiranie.

Viaţa de familie fu unica-i preocupare.

Fu sclava copiilor şi nepoţilor săi; îşi organiză toată existenţa pentru a-i înveseli cu jucării, cu poveşti, pentru a-i creşte, mai târziu pentru a le câştiga dote, şi a-i căsători bine.

Pentru ei aranjează ea faimosul teatru de marionete, care ţine un loc atât de mare în viaţa ei. Mauriciu e impresario, ea singură e poeta a acestor mici drame.

D-na Sand a culeş cu îngrijire, cele mai principale din aceste piese într'un volum aparte «Teatrul din Nohant», unde se aflau: Drac, Plutus, Pavajul, Noaptea de Crăciun, Marielle. Piesele nu sunt tocmai exact cum se jucase şi cum au fost recitate pe scena din Nohant, dar astfel după cum autoarea le scrise mai târziu, după impresia rămasă.

După o iarnă, şi'o primăvară petrecute la Tamaris lângă Tulon, pe malul Mediteranei, revenise cam dezorientată la Nohant.

Viaţa obişnuită nu-şi începuse cursul. Stăpâna casei nu ştia unde se bage persoana, scrierile şi hârtiile ei. I se aranja un mic cabinet de lucru.

Mauriciu se plictisise la Tamaris «de a

Muzeul Digital al Romanului Român revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

vedea mereu marea fără a o putea trece» sburase în Africa; de acolo plecase pe iactul prinţului Napoleon la Cadix şi Lisabona, şi era chiar vorba să plece în America.

Comedianţii obişnuiţi din Nohant erau toţi în vacanţă şi «Balandard» marea marionetă era la reparat.

Când venea cineva la Nohant, scăpa cu greu, de această dulce manie, de care erau cuprinşi cu toţii.

G. Sand, se deda acestei ocupaţiuni, cu inimă şi suflet. Ea făcea scenario, şi cu degetele ei de zână, confecţiona costume pentru actori; căuta mereu efecte noi, travestiri şi cuvinte; se entuziasma de cele găsite de fiul ei Mauriciu. Pentru ea această ocupaţiune era o feerie necontenită, şi nu credea că poate exista pentru cineva o plăcere mai mare.

Işi făcuse pentru ea şi copiii ei, din aceasta, singura distracţie, timp de mai multe ierni consecutive, şi grija pregătirilor acestor reprezentaţiuni le lua zile întregi, spre marea mirare a ţăranilor şi vecinilor, intrigaţi de această agitaţie fără scop. Mamă de familie, devotată cu totul vieţei interioare, pe care o creia în jurul său, ei îi plăcea să fie reprezentată sub acest aspect, şi în acest sens răspunse ea, la întrebările lui Louis Ulbach, care avea intenţia de a face

Muzeul Digital al Românului Românesc
revistefrontiera.ro/mdrr1901-1932

portretul ei într'un jurnal. Îl asigură că de 25 ani viaţa ei era foarte banală, îi scrise că ar vrea să fie înaltă ca o piramidă pentru a merita onoarea ce-i face, de a se ocupa de ea.

Ce vrei, îi zicea ea, nu pot să mă înalţ. Nu sunt decât o biată femeie, căreia i se atribue ferocitate de caracter fantastică.

Ţinea mult să distrugă în opinia publică, legenda de altă dată.

M'au acuzat că nu ştiu să iubesc cu pasiune. Imi pare că am trăit din iubire, şi că lumea trebue să fie mulţumită.

Scriu uşor îi zicea ea şi cu plăcere. Aceasta e recreaţia mea, căci corespondenţa e enormă, şi acolo e munca.

Dacă n'aş avea de scris decât prietinilor! Dar sunt invadată.

Câte cereri mişcătoare! De câte ori nu pot face nimic, nu răspund.

Câţiva merită însă să încerc, chiar cu puţină speranţă de răuşită. Le răspund atunci că se va încerca.

Spor că după moarte, să mă duc într'o planetă unde nu se va şti nici a citi, nici a scri.

Fiecare îşi face în felul său, imagina paradisului!

Scrise atât de mult în viaţă că voia să se repauzeze de scris, toată veşinicia. Şi de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

fapt ea era complezenţa în persoană, şi fără banalitate. E cu neputinţă de a nu fi mişcat parcurgând această vastă corespondenţă, de buna voinţă, chiar de caritatea de suflet, şi de artă, cu care această femee superioară, se pune la dispoziţia talentelor, sau a acelor crezând a-l avea.

Ce sinceritate de laudă care încurajează pe unii; ce francheţă nu fără cruţare, destinate a descuraja pe alţii!

Republicană din naştere, după cum declară singură, ea nu încetează de a cere, nu pentru ea, ci pentru amici politici ameninţaţi sau păgubiţi după lovitura de stat, de a li se permite de a reintra în Franţa, de a fi rechemaţi din exil.

Louis Napoleon prezident, pe urmă împărat, îi acordă un credit de influenţă aproape nelimitat, G. Sand nu menaja acest credit, şi fără a ceda nimic din opiniunile personale, ea obţinea totdeauna, ceeace cerea; aceasta face cea mai mare onoare solicitătoarei şi solicitatului.

E una din rarele împrejurări, unde drepturile omenirei, învingeau sau mândria partidelor neîmpăciuitoare sau aceea a puterei înfaibile.

Iată ce scrie ea în 1865 prinţului Napoleon (Jeróme) la Paris.

Văd victoria d-tale anunţată prin ziare

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

scumpe amice! E un soare frumos de Austerliz această frumoasă zi de Februarie. Nu va face să răsune atâtea trompete, dar se va celebra mai mult timp aniversarea. E opera d tale, se va ști, se va ține minte, eu nu voiu uita că ai petrecut cu noi, într'un colțișor seara după această frumoasă luptă, și că ascultându-te am uitat orele; mă tem că am abuzat de bunătatea d-tale. Noi n'avem ceva mai bun de făcut decât să te ascultăm, pe când d-ta aveai atâtea lucruri mari și bune de îndeplinit. Fericirea e o abstracțiune, în acelaș timp și o realitate, orice ar zice filozofii. Durabilă și sigură în stare ideală, pentru cine cunoaște înalta și adevărata ei natură, ea e momentană și pu ernică, în stare de realitate, când faptele ascult înfocata și generoasa d tale voință.

Fii dar fericit, deoarece fericirea e o cucerire, și deoarece ai câștigat o frumoasă bătălie.

Zilele de desgust și oboseală vor reveni. Fericirea în stare de realitate completă nu e un lucru permanent pentru om, dar îți va rămâne în stare ideală, mărită de amintirea victoriilor; și morala din toate aceste e că trebue să lupți mereu, pentru a mări comoara de putere, de credință. Recunoștința oamenilor, ceeace se chiamă glorie, nu-i decât o consecință, un accesoriu poate;

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901 1932

Vei avea-o. Dar scopul d-tale e mai înalt. Nu eşti de geaba din rasa ambiţ oasă a binelui, care luptă în acest secol contra rasei ambiţioase a banului. Ai forţe să cheltueşti; e de acu o fericire a fi bogat în acest sens.

Am primit invitaţiunea d-tale în regulă; îţi mulţumesc pentru amintire. Iată-mă la gura sobei, cu o gripă, şi pentru câteva zile; voi lupta fără mari sforţări contra frigurilor. Nu va fi nimic; mă voi gândi, şi voi vorbi de d-ta cu cineva care nu cere altă ceva.

Te-ai gândit, mergând singur dela Panthéon, că de aci o sută de ani, Franţa, aşa dar lumea, va trăi graţie d-tale o altă viaţă?

Din înălţimea Pantheonului, ceva a trebuit să-ţi vorbească şi să strige.

Mergi înainte!

La d-ta cu tot sufletul, şi din ce în ce mai mult.

G. Sand.

Ea nu ascundea nimic sau aproape nimic din afacerile ei intime.

Nu modifică acea viaţă atât de bine regulată, decât pentru a face câteva excursiuni în Franţa, necesare pentru căutarea de cadre noi romanelor sale.

Spre sfârşit ea făcu un teatru la Palaiseau, lângă Paris, unde prepara mai multe piese.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
muzeulromanului.ro/mdrr1901-1932

N'avea nici un motiv de a fi discretă asupra poziţiunei ei materiale.

Am câştigat un milion cu munca mea, aceasta în (1869) scria ea lui Louis Ulbach, n'am pus nimic deoparte, am dat totul, afară de 20 mii de lei, care-i am depus, pentru a nu costa prea mult ceai copiilor mei dacă devin bolnavă; şi încă nu sunt sigură de ai putea păstra, căci s'ar putea găsi oameni care se aibă nevoe, şi dacă sunt destul de bine pentru a-i reînoi, va trebui să dau economiile mele. Numai de nu s'ar afla secretul, ca să le pot păstra cât mai mult.

Când se întâmpla să facă vr'o aluzie la o imprejurare a vieţei ei trecute, ştia să se scuze într'un mod care nu era lipsit de originalitate.

Avea o indulgenţă universală, de care îi părea că cu drept, trebue să profite şi ea, zicând în glumă:

Individul numit G. Sand, culege flori, clasează plantele, coase rochii şi mantele pentru mica ei lume, asemenea costume de marionete; citeşte muzică, dar mai cu seamă petrece timpul cu nepoţii ei.

N'a dus'o totdeauna atât de bine.

Făcuse prostia de a fi tânără, dar cum nu făcuse nici un rău, nici nu cunoscuse pasiunele rele, nici nu trăise pentru vanitate,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

are fericirea de a fi liniştită, şi de a se amuza de toate.

Avea pe o măsuţă un teanc de foi mari, din hârtie albastră, tăiate în sferturi.

Umplea în fiecare zi 12 din acele pagini; era sarcina ei zilnică.

Se bizuia pe exactitatea inspiraţiunei sale, care n'o părăsea niciodată. În această epocă a vieţei ei, scria cel puţin un roman în fiecare an, şi o piesă de teatru.

Să nu vedeţi în mine decât un bătrân trubadur, retras din afaceri, zicea ea.

Părea că plăcerea de a scri o atrăgea de a arunca puţin cam confuz pe hârtie fără premeditare, visele, iubirele, himerele ei, sub o formă concretă şi vie.

Pentru a ne da seama de acea uşurinţă aproape de necrezut de a scri, trebue să ne amintim, că avea în ea, cu talentul natural pe care nimic nu-l înlocueşte, şi acel fond de experienţă şi cunoştinţi căpătate, care înmulţesc mijloacele talentului, şi permit să-l varieze, nu fără să-l obosească, însă fără să-l secce.

Darul natural se constată, dar nu se analizează. La ea darul era de necontestat. Există, şi se găsesc spirite predestinate, care se joc cu greutăţile expresiunei c'o uşurinţă, ş'o libertate graţioasă, pe când alţii scriitori, artişti adânci, lucrează din greu, îşi obosesc

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramuri.ro/ro/rr1901-1932

inteligența pentru a îndeplini opera lor, nu fără succes, dar c'o sforțare, caro lasă urme, în fiecare frază în fie care cuvânt.

G. Sand unea la acest dar natural, ș'o cultură foarte variată, foarte întinsă. Citise mult, și cu toate că fără program, îi rămase din aceste studii, fragmente destul de bogate, care amestecate cu dispozițiile ei naturale o îmbogățeau mult, și măreau valoarea operelor sale.

Nimeni n'au înțeles mai bine și n'a exprimat ca ea necesitatea studiului în artă.

Nu știu nimic zicea ea, cu toate acestea mi-a rămas ceva din acea că am citit și învățat mult.

Nu mai am memorie, dar am învățat mult, și la 17 ani mă sforțam să petrec nopțile citind. Dacă nu toate au rămas în mine distinct, au produs cu toate aceste miere în spiritul meu.

S'a văzut în «Istoria vieței mele» câte lecturi absorbase la întâmplare, însă nu în deșert, pentru că din fiecare autor, poet, filosof, publicist: Bayron, Gœthe, Leibnitz și Rousseau, rămăsese câte o părticică, care parcurgea cam confuz, vastul și puternicul curent al vieței ei intelectuale.

E implacabilă, pentru cei de care se interesează, asupra pregătirei voinței, care nu conduce la erudițiune, în adevăratul înțeles

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

al cuvântului, dar care desvoltă o aptitudine specială pentru a înțelege tot, în ziua când va trebui, și când scriitorul va voi. Arta singură redusă la ea însăși se pierde, se consumă. Nu se poate produce, fără se aduni.

Nu, aceasta nu se poate. Trebue să fi trăit, să fi căutat. Trebue să fi îndurat mult, să fi iubit, suferit, așteptat, etc.

In fine trebue să mânuești întâi scrima, înainte de a te servi de sabie.

Astfel vorbea vocea puternică a unui talent copt.

Sfaturile bătrâneței, nerăbdătoarei tinereți, atingeau cea mai înaltă morală.

Arta, e un lucru sacru zicea ea, de care trebue să te apropii după post și rugăciune.

Vreau să văd ce descriu zicea ea, întreprinzând foarte des călătorii prin Franța. De n'aș avea decât trei cuvinte de spus de o localitate, îmi place să mă uit la ea, și să mă înșel pe cât mai puțin posibil.

Avea obiceiu de a privi natura în tăcere. Dar această tăcere era activă; ea absorbia fiecare amănunt aflător înaintea ei, și-l conserva viu în viziunea ei internă, tot atât de clară ca și percepția. De aci farmecul, și adevărul peisajelor ei.

Ceeace nu putea suferi, era opinia a unor anumiți critici ușurateci, care ziceau că nu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

e nevoe de o anumită opinie a d-tale pentru a scri, şi că e de ajuns de a reflecta faptele şi figurele, ca o oglindă.

Nu, aceasta nu e adevărat; cititorul nu stimează decât pe scriitorul care are o individualitate de-i place, sau nu. Simte că are de a face c'o persoană nu c'un instrument (corespundenţă inedită din 1863).

In acest interval talente noi se iviseră.

Ea nu voi să nu le cunoască, şi se interesa de toate diferitele manifestări a vieţei literare.

Fuse în relaţii de elegantă curtuazie cu Octave Feuillet, pe care-l lăuda pentru «romanul unui tânăr sărac» rămase cu el în termeni excelenţi până la apariţia «istoriei Sibyllei» care provoca din partea ei un răspuns amar, şi pasionat. Urmase cu interes, debuturile lui Edmond About, şi-l aplaudase, nu însă fără câteva protestări contra sistemului de luat în râs.

Voi râdeţi, însă mai trist decât plângeam noi.

Avea pentru Alexandru Dumas fiul, un adevărat cult, compus din admiraţie şi iubire. Se bucura de succesele sale şi citise afacerea Clemenceau c'o grijă de mamă. Îi sugeră îndată răspunsul.

Când Alexandru Dumas fiul se făcu pentru o zi jurnalist, după războiul comunei, ea îl aplaudă cu încântare.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Nu putea să se sature de a admira în piesele lui, înțelegerea și forța scenică, predestinate la atâtea succese mari; își făcea o glorie că-i o prezisc.

Îți aduci aminte că după «Diana de Lys» ț'am spus că-i vei întrece pe toți? Îmi amintesc pentru că impresia mea era de o forță și'o siguranță complectă. Aveai aerul să nu observi acesta; erai atât de tânăr!

Poate te-am făcut să te cunoști, și e una din bunele fapte ale vieței mele.

Ea, care avea atâta grijă să transforme romanele ei în piese, și care nu prea avea știința aranjamentului scenic, era minunată de acea francheță de mișcare, de accentul de adevăr, tare în situații și sentimente, unde ceilalți nu scăpau convențiunei.

Ai ajuns să știi ce faci, și să impui voința ta publicului. Vei merge încă mai departe,

In afară de viața ei literară G. Sand avea un spirit dogmatic și pasionat Dogmatic într'atât că avea convingeri formate asupra lucrurilor fundamentale.

Oricare valoare ar fi avut ideile ei, ea le lua în serios, și nu permitea nimănui să râdă de ele.

Pare că aci e secretul acestei superiorități pe care a conservat'o mult timp, în lunga sa corespondență cu Flaubert, unde fură atinse câteva din cele mai delicate chestiuni

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://ansiv.ro/mdrr1901-1932

de literatură, unde puteră să se controleze reciproc, două feluri de talente, cu totul diferite, şi aproape opuse de a concepe arta.

Această contrazicere amicală dură aproape 12 ani din 1864 până în 1876.

Ei se întâlnise de sigur la acel renumit «dineu Magny» unde venea şi G. Sand, de câte ori trecea prin Paris.

După această întâlnire, Flubert aplaudase din toate puterile la reprezentaţie a «Marchizului Villemer» şi G. Sand recunoscătoare îi scrise că-l iubeşte din toată inima.

Cunoştinţa era făcută, scrisorile deveneau tot mai dese, şi durară cât şi viaţa lui G. Sand.

Intr'un pasaj al unei scrisori ce-i adresează la Croisset, unde locuia Flaubert ea se exprimă astfel:

Cred că omul inteligent are mari curiozităţi. Nu le-am avut din lipsă de curaj. Mi-a plăcut mai bine să las spiritul meu necomplect; aceasta mă priveşte, şi fiecare e liber de a se îmbarca pe un vapor mare, sau pe o barcă de pescar. Artistul e un explorator, pe care nimic nu trebue să-l oprească, şi care nu face nici rău, nici bine, de merge la dreapta sau la stânga; scopul lui sfinţeşte totul.

Singur, trebue să ştie, după puţină experienţă care sunt condiţiunile de sănătate a sufletului său.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Eu cred că a d-tale e în bune condiţiuni, de oarece simţi plăcere să lucrezi, şi să fii singur, cu toate că plouă.

Sfârşeşte astfel scrisoarea:

Eşti prima mea viziţă între cei vii, după ce am eşit din îngroparea sărmanului meu «eu».

Să trăeşti, iată rugăciunea mea! şi te sărut din toată inima.

G. Sand.

Aceluiaş scrie ea în 1867:

Ţ'am rezumat în câteva pagini impresiunele mele de peisagistă, privitor la cele văzute în Normandia; aceasta are puţină importanţă, dar am putut încadra trei linii din Salammbô care, îmi părea că descrie ţara mai bine decât toate fazele mele, şi care m'au impresionat totdeauna, ca ceva magistral. Răsfoind, pentru a găsi aceste linii, de sigur că am recitit aproape totul, şi rămân convinsă, că e una din cărţile cele mai frumoase din toate câte s'au scris, de când se scrie cărţi.

Eu sunt bine, şi lucrez iute, şi mult, pentru a trăi «din rentă», în iarna aceasta în Sud.

Dar ce delicii voiu putea găsi la Cannes? va putea inima mea să le simtă?

In deşert am vrut să mă duc se revăd Normandia în această lună adică pe marele, scump amic al inimei mele.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

Copiii mei, m'au amenințat că au să moară de-i părăsesc atât de iute.

Acum începe să ne vie lume.

Numai tu nu vorbești de venire.

Ar fi atât de bine!

Te sărut

G. Sand.

S'a zis, că în această scrisoare, ea voia să repare puțin, ceeace se ghicise în conversația ei cu Flaubert, despre Salammbô.

Admirasem pe M-me Bovary, dar despre Salammbô, văzuse imediat greșeala.

Operă mare, foarte frumoasă zicea ea, dar care nu prezintă interes, decât pentru artiști, și eruditi.

Publicul se mulțumește a spune:

E poate superb! Dar oamenii din acele timpuri nu se interesează de loc.

Flaubert, înțelegând acestea, râse de ea numind'o ceas de cârciumă, și trubadur bătrân, care cântă, și va cânta totdeauna perfecta iubire.

Trubadur! acest nume îi plăcu lui G. Sand, ea îl adoptă râzând, și se numi astfel de atunci.

Artistul și trubadurul, acesta era opoziținea ambilor autori, caracterizați, prin aceste două cuvinte pitorești și fu ocaziunea naturală a discuțiunei lor.

E de înțeles că înaintea acestei epoci G.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Sand nu se gândise la arta ei personală, nu-şi dăduse seamă nici de scopul pe care-l urmărea. Şi în aceasta ea ascultase numai instinctele ei.

Ceeace o aduse, a se gândi la aceste, şi a se defini singură, era spectacolul tendinţelor contrare cari răsăreau împrejurul ei, şi comparaţia talentelor celor mai diverse care i se impuneau.

Realismul începuse de abia putu numai să cunoască primul mare succes a lui Zola.

Dar Flaubert, dar Jules şi Edmond de Goncourt? Ei dezvăluiau în orice operă de artă nouă, unde se combina influenţa lui Balzac, prin intensitatea observaţiunei, şi aceea a lui Théophile Gautier, prin preocuparea şi grija formei.

Aceste erau simptomele care deşteptară curiozitatea lui G. Sand, mereu vigilentă, şi pusă în curent.

Ea profită de întâmplările vieţei ei anterioare, pe urmă de relaţiunele cu Flaubert, pentru a preciza, îndată ce avu ocaziunea, diferinţa de temperament literar, pe care le simţea în ea, în prezenţa acestor grupuri noi, sau a personalităţilor care întrupau mai mult aceste tendinţe.

Contrastul era izbitor, între natura ei expansivă până la exces, plină de efuziune literară, de o producţiune nesecat, de o abon-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistamanuscris.ro/ro/mdrr1901-1932

denţă atât de spontană şi naturală de expresiune, că ea singură se compara la o apă de isvor care curge fără a şti ce ar putea oglindi, oprindu-se şi un scriitor ca Flaubert, spirit de invenţiune şi expresiune lucrată, sever cu el însuşi, ca şi cu ceilalţi, nemulţumit de opera sa.

Nu fuse totdeauna astfel, M-me Bovary reprezentase în istoria acestui spirit un moment de dilataţie, de înflorire, o bogăţie de compoziţiune, un fel de fericire de a produce, o bucurie de a crea, pe care n'o mai găsise mai târziu.

Această largă inspiraţiune, se întoarse pe urmă dela marele curent omenesc, asupra curiozităţilor archeologice, sau cazuri patologice izolate. De aci, o oareşicare antipatie a publicului, o impopularitate crescândă, şi de aci, şi la scriitor, mult umbră şi descurajare.

G. Sand îl ridica mereu din aceste slăbiciuni, ea îi da cele mai bune sfaturi după impulsul penei şi inimei ei; ea îl excita, îl asigură, semănând în corespondenţa ei. ideile cele mai sănătoase asupra adevăratei situaţiuni a artistului, care nu trebuie să se retragă cu mândrie de oameni, asupra condiţiunelor artei, asupra datoriilor ce le impune.

In toată această parte a corespondenţei ei, G. Sand se ţine la un nivel foarte înalt, al raţiunei şi inimei.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Plină de grijă pentru iubitul artist necăjit şi bolnav, ea face toate sforţările pentru a-i comunica ceva din seninătatea şi din forţa sănătoasă a spiritului ei.

Suferea să-l vază supărându-se în fiecare dată pe public.

La vârsta care o ai, aş voi să te văz mai puţin iritat, mai puţin ocupat de prostia celorlalţi. Pentru mine aceasta e timp perdut, ca şi cum m'aş supăra asupra plictiselei cauzată de ploaie sau de musti.

Poate că această indignare cronică e o nevoe a organizaţiunei tale, pe mine m'ar ucide. Ea combate fără întrerupere principiul lui favorit, care e, să scrie pentru vr'o 20 de persoane inteligente, şi să râză de rest.

Nu-i adevărat, pentrucă lipsa de succes te irită şi te supără.

Să n'avem dispreţ pentru public. Trebue să scriem pentru toţi cei însetaţi de citire, şi cari pot profita de o lectură bună. Să nu ne izolăm cu mândrie în afară de omenire.

Ea nu poate admite, că sub pretext de a fi artist să încetezi de a fi tu însuşi. şi că omul de litere, să distrugă omul.

Ce manie de a voi, îndată ce scrim să fim un alt om decât fiinţa reală; de a fi acel ce trebue să dispară, acel care se pierde.

Ce regulă lipsită de bun gust. Din contra, trebue să te pui în pielea personajelor.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://muzeuldigitalromanesc.ro/mdr1901-1932

Orice scriitor trebue să facă astfel, dacă vrea să se intereseze. Nu trebue să puie persoana sa pe scenă. Aceasta într'adevăr nu valorează nimic. Dar a retrage sufletul din ceeace facem, aceasta s'ar chema «fantazie bolnăvicioasă».

Aceasta a fost greşala de neiertat a «Educaţiunei sentimentale» şi singura cauză a nereuşitei ei. Poţi să descrii în realist ori ca poet lucrurile nesimţitoare, aceasta este egal : dar când atingi coardele inimei omeneşti e altă ceva. Nu poţi să te sustragi dela această privire, căci om eşti d-ta, şi oameni sunt cititorii.

Flaubert răspundea că prefera o frază bine făcută, la toată metafizica, şi se închidea c'un fel de mister gelos, în cultul formei.

Theophile Gautier repeta cu plăcere această frază :

«Din formă iese ideea», frază care i-o spuse Flaubert, pe care o considera ca formula supremă a şcoalei, şi pe care voia s'o graveze pe pereţi.

Contra acestei şcoli întrebuinţa G. Sand ultimele arme a dialecticei sale, totdeauna tânără cu toată vârsta ei.

In fond, zicea ea lui Flaubert, citeşti, sapi, lucrezi, mai mult că mine, şi ca mulţi alţii. Eşti mai bogat de o sută de ori ca noi toţi, eşti un bogat şi strigi ca un sărac.

Nutreşte-te cu ideile, şi sentimentele adu-

Muzeul Digital al Românilor
revistetransilvane.ro/ndri1901-1932

nate în capul şi inima ta; cuvintele, frazele, şi forma de care faci atâta caz, vor ieşi singure. O consideri ca un scop, nu-i decât un efect. Un roman trebue înainte de toate să fie omenesc. Dacă nu e, nimeni nu se mulţumeşte că e bine scris, bine compus şi bine observat în amănunte. Interesul, calitatea esenţială îi lipseşte. Şi nota afectuoasă, venea să îmblânzească severitatea sfaturilor.

Îţi trebue, zicea ea, un succes, după o nenorocire, care te-a tulburat adânc; îţi spun unde sunt şansele sigure a acestui succes.

Părăseşte pe realişti, şi reîntoarce-te la adevărata realitate, care e amestecată din frumos şi urât, din stins şi strălucitor, dar unde dorinţa binelui găseşte cu toate acestea locul şi întrebuinţarea ei.

Cu cât se înaintează în corespondenţă, se vede cum se măreşte comoara ei intelectuală, cum se fixează întrebuinţarea acestor bunuri, atât de scump plătite; simţi parcă că se desface din scrisorile ei, ca o imagine nobilă a calităţilor rare, care vor rămâne semnul ei privilegiat în istoria literară a timpului.

Ea îmbătrâni în scumpul ei Berri, în castelul din «Nohant» puternică, neobosită, între fiul ei Maurieiu Sand, nora şi nepoatele ei pe care le adora, foarte iubită şi înconjurată, făcând să se uite prin seninătatea acestei

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistamanuscris.ro/mdrr1901-1932

tomni, dezordinile unei tinereţe aventuroase.

«Liniştită, tot mai liniştită», după fraza lui Schiller, pe care o repeta cu plăcere.

Foarte căutată de reprezentanţii noii generaţiuni literare, cu care după cum am văzut duce o corespondenţă întinsă.

«Buna damă din Nohant» lăsa întrerupt în 31 Mai 1876 romanul pe care-l scria, şi în 8 Iunie îşi dădu sufletul în vârsta de 73 ani. Ultimul cuvânt al mamei ei vanitoase fusese: aşezaţi-mi părul. Ultimele cuvinte ale ei fură: «nu distrugeţi verdeaţa».

Se gândea de sigur la un boschet din grădină, unde-i plăcea să se repauzeze.

Făcuse în totdeauna numai bine.

Ţăranii berişoni se adunară în masă la înmormântarea ei, unde Victor Hugo pronunţa această frază, în discursul lui funebru:

«Plâng o moartă, şi salut o nemuritoare»

Caracterul şi spiritul ei.

G. Sand era una din organizaţiile cele mai echilibrate, cu toate că cei cari n'o cunoşteau de aproape, n'ar fi putut crede aceasta. Ea n'a avut ceeace caută mulţi într'un caracter, facultatea dominătoare. Avea o imaginaţie mare, un bun simţ foarte solid, pasiuni violente, şi un temperament destul de rece, foarte

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

liniştit, ceeace n'o împiedicase de a fi în totdeauna bună, caritabilă şi devotată.

Avea calităţi bărbăteşti de muncă continuă, de lealitate şi credinţă în prietenie, exaltaţie de imaginaţiune, şi un cap romantic, care amintea că e femeie. Inima ei, era ca aceea a unui bărbat care e foarte sensibil, fără a fi dominat de nervi, imaginaţia ca aceea a unei femei, cu aptitudine de a-şi crea himere, dar care avea destul sânge rece pentru a nu le crede decât cu moderaţiune. Inteligenţa lucidă, puţin vastă, proprie observaţiunei moravurilor şi caracterelor, era aceea a unei femei distinse, care avea instinctele unui cugetător, fără a avea puterea.

Avea mult bun simţ, cunoscându-se foarte bine în fond, şi odată un roman isprăvit, necrezând ca mulţi din admiratorii ei, că conţineau o reînoire a sufletului omenesc sau al societăţei.

Era mai aşezată decât cetitoarele sale; mulţi zic c'a inspirat mai multe nebunii decât a făcut. Ale ei erau mai mult bărbăteşti, avea întoarceri la realitate, şi rupea cu himerele, de care nu ea, suferea mai mult.

Ca şi-un bărbat, ea a avut prietenii, cari au durat toată viaţa; era de o credinţă nealterabilă, de un devotament extrem.

In toată viaţa sa a ajutat visători săraci, cari ar fi plictisit pe oricare alta. A iubit fiin-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatrei.ramu.ro/mdr1901-1932

ţele slabe şi bolnave din cauza boalei şi s[illegible]-biciunei lor.

La bătrâneţe acea bunătate deveni mai mişcătoare.

La 70 de ani, ea mângâie, desmeardă, susţine neobosită pe acel copil de 50 de ani, pe nemângâiatul Flaubert, c'o iubire îngenioasă, naivă şi răpitoare. Ea ajută c'o discreţie cu şiretlicuri de caritate sublimă, o anumită comediantă părăsită şi uitată de toţi.

A fost acea bunătate, acea iubire a celor slabi, care i-a inspirat toată politica ei confuză, himerică şi mişcătoare. A intrat cu toată inima în ideile pentru emanciparea femeii, a proletarului şi a ţăranului, care erau în curs între 1835 şi 1848, a căutat cu bună credinţă suspendarea tiraniei, a aristocraţiei şi bogăţiei.

Din toate ea vedea, ori visa o reorganizaţiune socială fondată pe dreptate, mai mult pe bunătate decât pe justiţie, şi le expunea aproape toate, în fiecare roman al ei.

Păcatul d-lui Anton, morarul din Angibault.

Dar la acestea nu se pricepea, şi amesteca toate într'un mod neînţeles.

Ea este din acele care au susţinut că socialiştii au făcut să nu fie înţeleşi de nimeni, nici chiar de ei înşuşi.

In scrisori trece dela o formulă la alta, amestecă şi încurcă toate.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

E un lucru curios inteligența lui G. Sand. Înțelege foarte bine oamenii, nu se înșală asupra lor, judecă pe contemporanii săi, pe Lamartine, Leroux, Cabet, Proudhon (pe care nu-l iubește), pe Ledru-Rollin (pe care-l iubește prea mult) cu multă dreptate, cu bunul simț și rațiunea ei de berișonă.

Pentru idei, a avut numai gustul și pasiunea. Fuge c'o râvnă de necrezut, se înamorează, inventează, când nu găsește. Uşurința de analiză îi lipseşte. A expus de vr'o 10 ori ideile sale politice, de cinci sau șease ori, ideile asupra muzicei.

Articolele ei de critică și de filosofie (împrejurul mesei) scrisori către Marcia, etc., sunt divagații penibile.

Nimeni în secolul trecut n'a fost mai înamorat de filosofie, și mai puțin filosof ca ea.

Din acea mare iubire, și din acea inteligență vioaie fără adâncime, susținute de o imaginațiune vie și scânteitoare, gustul romanticului trebuia să se nască, era acolo, ca în propriul lui domeniu.

Fără frâu și scop, aceste facultăți care nu sunt calități, produc pur și simplu un caracter inconstant, și o dispoziție estravagantă. Menținute după cum era la G. Sand printr'un mare fond de bun simț, un oareșicare gust de ordine, o mare dorință de muncă, ele trebuiau să se răspândească, mai cu seamă în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://muzeuldigitalromanesc.ro/mdr1901 1932

scrieri. G. Sand a avut câteva romane în viaţa ei, care nu erau mai lungi ca nuvele, însă ea se gândeşte totdeauna în roman.

Aranjează ca aventuri relaţiunele, corespondenţele, viaţa ei particulară cea mai burgheză, critica chiar.

Imprejurul mesei (Autour de la table) e un volum de critică, dar la ea trebue să aibă cel puţin decorul şi scenario unei nuvele.

Se află acolo oameni care discută de cărţi noi care le vin, este un tânăr satiric, o tânără entuziastă, o bunică împăciuitoare.

Mângâie pe Flaubert într'un mod admirabil, dar nu poate să se împedice de a visa o aventură, care l'ar mângâia mai mult.

«N'ai vr'o femee pe care ai putea o iubi? un copil de adoptat?

Iată romanul!

Există o persoană care ar putea să te modifice şi să te scape, este tatăl Hugo. Trebue să-l vezi des, cred că te va linişti.

Îi place falşul, nu însă într'un mod rău. Viaţa teatrală o seduce, o fascinează. Aranjează comedii la ea, şi aceasta o încântă. Ce frumoasă existentă! a juca pentru tine însuşi, inventând mereu, amestecând sentimente adevărate şi pasiuni simulate, punând în viaţă închipuită atâta realitate, şi în cea reală atâta imaginaţie, şi aceasta într'un vechiu castel, pierdut în zăpadă cu ţărani care

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

vor asculta, care vor crede că e cine ştie ce drăcie, şi care vor răspândi legende (Castelul pustiurilor).

In acest mod a trăit G. Sand 30 de ani dela 10 oare seara, până la patru dimineaţa, îmbrăcată într'un capot, acoperind regulat pagini mari, cu groasa ei scriere cam greoaie.

Istoria psichologică a operelor lui George Sand.

N'am avut nici o teorie zicea ea singură când am început să scriu, şi n'am avut'o nici mai târziu, când gustul romanului m'a făcut să iau pana în mână. Insă instinctul meu mi-a dictat teoria pe care voiam s'o stabilesc, pe care am urmat'o fără a-mi da seamă, şi care se discută în aceste momente.

După această teorie, romanul ar fi o operă de poezie, ca şi de analiză.

Ar trebui situaţiuni şi caractere adevărate, reale chiar, întrunindu-se împrejurul unui tip destinat a rezuma sentimentul sau ideea principală a cărţei.

Acest tip reprezintă în general pasiunea iubirei, pentru că mai toate romanele sunt istorii de iubire. După teoria anunţată, trebue idealizată această iubire, acest tip în consecinţă, şi nu trebue să ne temem de a-i da

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramuraromana1901-1932

toate puterile, ale căror răni s'au văzut şi simţit.

Dar nici într'un caz tipul nu trebue micşorat la întâmplarea evenimentelor trebue să moară, sau să învingă.

Trebue să-i dăm o importanţă excepţională în viaţă, forţe deasupra ordinarului, farmece sau suferinti. care se ridic deasupra obicinuitelor întâmplări omeneşti, dar şi puţin adevăr, admis de majoritatea inteligenţelor.

Arta romancierului, e de a pune subiectul său în condiţiuni şi într'un cadru de realitate destul de sensibil, pentru a-l face să reiasă.

G. Sand s'a abătut de multe ori dela teoria indicată. Aceasta era însă greşala judecăţei, nu a instinctelor ei ; ea rămânea credincioasă teoriei iei, chiar când o trăda. Această teorie pare foarte simplă şi foarte mare, în comparaţie mai ales cu cele văzute mai târziu.

Cu toate aventurile vieţei ei reale şi literare, G. Sand păstra intact cultul ei de ideal ; rămase poetă.

Gustul schimbăcios al generaţiunei noi, nu-i răpi niciodată acest merit.

Sunt concepţii poetice, toate aceste expuneri atât de bogate, atât de variate, care se cam schimb în cursul evenimentelor, dar care au totdeauna începuturi admirabile.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcr/1901-1932

Se vede, cum această natură îngrijată plăpândă, superbă, cu iluziile şi adevăratele ei dureri, va găsi din instinct expresia, în opere stranie, care au îndrăzneală de gândire, un stil exaltat îngrijat, gemând şi pasionat, plin de lirism în ce priveşte, iubirea, religia şi viaţa omenească. Şi când ne gândim, că acest autor a fost o femee decepţionată de viaţă, care până atunci rămase străină tuturor marelor spectacole ale vieţei politice, a societăţei, că se aruncase în această lume necunoscută, cu ineexperienţă, cu largele dorinţi, şi o milă adâncă pentru mizeriile şi durerile care încerc omenirea, se va putea înţelege cât de consternată şi pătrunsă a trebuit să fie la această vedere, ca şi toate sufletele frumoase, care judec lumea cu inima lor, şi a căror aspiraţiuni sunt nimicite prin brutalitatea faptelor.

Şi atunci ea voia să vadă dacă la atâtea rele nu există leac.

La început au fost preocupări personale, religioase şi morale, care au dominat opera şi spiritul ei.

Mai pe urmă veni rândul preocupaţiunelor sociale.

Şi atunci împrejurul acestei femei inspirate, acestei poete aplaudate, acestei scriitoare de acum populară, se adunară în masă doctorii inovaţiunelor universale, utopiştii, sofiştii,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://romanulromanesc.ro

visătorii, apostolii sinceri şi şarlatani a chestiunei sociale, etc.

Natura lui G. Sand o predispunea, a îndura dispotismul convingerilor şi imaginaţiilor tare.

Fanatică a binelui absolut, sau, a unei îmbunătăţiri imediate, visate mai mult decât expermentate, mai leneşă a concepe o idee, decât a o pune în aplicare, recunoscând singură că iniţiativa intelectuală îi lipseşte, ea lăsă ca o parte din viaţa ei să fie invadată de utopia politică, într'o vagă dorinţă de o epocă de aur, pentru venirea căreia, toţi erau de acord împrejurul ei.

Era partea slabă şi defectul acestui mare talent (St. Beuve causeries du Lundi).

Nu ştia că un talent poate să-şi deschiză, să-şi creeze genuri noi, dar că nu trebue niciodată să facă parte dintr'un partid politic. In afară de aceasta poate să meargă după voinţă să se desvolte, să rătăcească chiar câte odată; e sigur că se întoarce unde trebue, căci vine din izvor.

Voi spune de talentul mare cum s'a spus de iubire, că e un mare reîncepător; ceeace a omis odată, apucă altădată. Nu-şi scacă niciodată mijloacele şi se reîntoarce des (St. Beuve).

Intr'adevăr într'o bună zi, îi reveni gustul vieţei dela ţară, a câmpiilor din Berry,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

teatrul primilor poezii, a viselor copilăriei; simţi deodată o înflorire neaşteptată a amintirilor încântătoare şi proaspete, emoţiuni adânci, sănătoase.

Dulcea lumină dela ţară împrăştia gusturile aprinse a reformatorului, visul poetului umanitar.

Prima parte a vieţei ei literare, ea o consacra lirismului spontaneu, personal.

Indiana susţine ea, nu-i, după cum se spune, istoria ei acoperită.

Se vede însă că e strigătul de durere a unei inimi tinere, înfocată.

Eroina e numai sentiment, frumuseţă nobleţă; soţul ei, colonelul Delmare, e domnul Dudevant, mai debonar. Respinsă de el, ea caută un refugiu la un amant. Acesta, mult mai antipatic încă decât soţul, dă romanului un caracter particular.

Raymond e tânărul francez din timpul Restauraţiunei, totdeodată sentimental şi pozitiv, amorezat, pasionat, şi egoist. După ce a fost întâi aspru, devine de tot neomenos, şi se arată în toată mediocritatea sub veştmântul strălucitor, şi înşălător al talentului său.

In această primă operă, aparo de acum principalele tipuri masculine ale lui G. Sand. Tipuri ordinare, aproape reduse în stare de brută, prin puterea ce le o dă societatea; şi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://patrimoniu.ro/ro/romanul-romanesc-1901-1932

tipuri, slabe, care din moliciune înăscută, şi din frică de opinia publică, au devenit laşi, incapabili de rezistenţă.

G. Sand începe, şi în accasta e foarte femee, printr'o vie descriere a egoismului masculin. Ea introduce aci prin contrast, idealul ei, sub trăsăturele unui alt amant, Sir Ralph, în aparenţă flegmatic, în realitate arzând de iubire, mut, impasibil, şi rece ca şi ea la prima judecată, dar incarnaţiunea abnegaţiunei, a generozităţei şi credinţei, un personaj, pe care nu se va sătura a-l descri de măi multe ori, sub trăsături aproape identice.

In Lelia, Ralph devine nenorocitul, şi nobilul Tremnor, galerianul care condamnă societatea c'o linişte stoică.

In Jacques, el devine eroul principal care împinge vitejia până a se sinucide, pentru a nu împiedica unirea soţiei sale, c'un altul.

In Leone Léoni, el devine liniştitul şi puternicul Don Aleo, care până la sfârşit, e gata să ia în căsătorie pe sărmana Iulia, dar e înlănţuit printr'o putere magică, de nenorocitul Leone.

In Secretarul intim «Ralph» e tânărul Max, neamţ neînsemnat, cu bunătatea de copil, şi entuziasmul poetic, soţul clandestin al prinţesei atât de curtată.

In ea şi el, e englezul Palmer opus lui

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

Laurenţiu Parizianu, genial şi libertin. «In Ultimul amor» el are numele de Silvestru şi e o copie mai slabă a lui Jacques.

Toate aceste personaje au defectul, comun idealiştilor. Sunt ordinari, şi slabi.

Raymond, care reprezintă lumea cu egoismul şi slăbiciunea sa, e un altfel de tip, şi cu totul răuşit. Chiar în Indiana are mai multă viaţă reală, mai multă coloare locală.

Un studiu mai adânc, se vede în numeroşii descedenţi a lui Raymond, dela poetul Stenio, în Lelia, şi amantul Octâve în Jacques, caractere de abia indicate şi slabe, simple jucării a pasiunei, până la figurele mai precise, mai netede a cântăreţului frivol în Consuelo, a prinţului nevropat Carol (Chopin) cu egoismul său rafinat, în Lucrezia Floriani şi a tânărului pictor uşuratec în el şi ea (Musset).

Indiana, descoperă chiar în religie egoismul brutal al oamenilor. Ea scrie amantului ei ipocrit. Nu servesc pe acelaş Dumnezeu ca tine, al meu e mai sus, mai curat. Al d-tale e Dumnezeul oamenilor, Dumnezeul tuturor fiinţelor. Dumnezeul nostru a creat totul, toate speciile, unele pentru altele.

In aceste rânduri, se vede pe lângă o critică severă a ordinei sociale, care supune femeia bărbatului, o credinţă în Dumnezeu naivă, juvenilă şi încrezătoare.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistamanuscris.ro/ro/mdrr/1901-1932

Dar G. Sand nu se mulţumeşte cu atât. Câţiva ani mai târziu, ea isprăveşte Lelia prin explozia unui pesimism, sălbatec, disperat.

Pesimismul elocvent a lui G. Sand din tinereţe, isbucneşte aci în toată expresia. Aspiraţiunele ei, au un caracter liric.

Când scria Indiana ea nu afişa încă un astfel de pesimism, nici un astfel de sentiment de superioritate.

Indiana, nu era decât o istorie modestă unde autoara venea să pledeze cu inima mişcată, cauza victimelor societăţei, dar fără a ataca instituţiile sociale, nici chiar măritişul, după cum îi reproşase inamicii ei, chiar dela început.

Ea are asemenea dreptate când într'o scrisoare către Nisard, ultima din «Scrisorile unui călător» ea pretinde a nu fi atacat decât bărbaţii, iar nu măritişul ca instituţie socială. Se prezenta atunci ca povestitoare şi psicholoagă, iar nu ca reformatoare.

In Indiana ca şi în Valentina, se admiră căldura arzătoare a tinereţei, sborul liric, exaltaţia pasiunelor, protestările elocvente.

Este studiul a câtorva stări sufleteşti particulare. Şi cu toate acestea este în sentimentele serioase dar ostile ordinei sociale şi în gândirile semănate ici, colo, în mijlocul istoriei ceva revoluţionar.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

Acei care au atacat'o au presimțit că mai de vreme sau mai târziu, aceste gândiri, aceste sentimente, vor răsturna toată societatea, și au avut complectă dreptate.

Chiar idealismul lui G. Sand le dă un caracter revoluționar, lumea internă nu mai există în ochii autoarei, ea o lasă să se desvolte în libertate, fără a se gândi că se va lovi de lumea exterioară și într'un singur sentiment, subt mii de forme diferite «iubirea» arată cum legile ei sunt în contradicție permanentă cu cele ale societății.

Cu toate că nu se îndoește de necesitatea măritișului în starea actuală a societății, ea face să se clatine credința, în vecinica durată a acestei instituțiuni. La început ea nu atacă decât pe bărbați, dar ceeace ea cere dela ei, e nerealizabil din cauza exagerațiunelor. Nu există nici într'o operă a școalei realiste, fraze a căror îndrăzneală să ajungă cuvintele pe care G. Sand le pune în gura unuia din principalele personaje din Horațiu, și care rezumă admirabil concepția ei asupra pasiunei.

Cred că trebue să considerăm iubirea ca o pasiune nobilă, care ne înalță prin sentimente și gînduri frumoase. Iubirea cea care nu-i decât o pasiune joasă, face egoist, laș, și ne dă prada celor mai urâte gândiri.

Orice pasiune e dar lăudabilă sau crimi-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromanului.ro/mdr/1901-1932

nală, după cum ajunge la unul, sau celălalt rezultat; puțin importă dacă societatea care nu trebue să judece decât la sfârșit lucrurile omenirei, aprobă pasiunele rele, și condamnă pe cele nobile.

In Lelia voia să reprezinte și idealul care și-l formase în tinerețe de femeea nobilă, iubind adânc, dar c'o iubire platonică. Opune acestei figuri, pe sora ei Pulșeria curtezana ordinară. Intrunind în ea dublul cult al Minervei și Venerei, ea făcu din Lelia o Minervă și din Pulșeria o Venus, dar reuși mai de grabă a da simboluri decât creațiuni reale.

In Jacques reluă chestiunea măritișului subt alt punct de vedere, în loc de soțul ordinar din Indiana, de soțul rece și politicos din Valentina, ea ne prezintă un soț cu toate calitățile, pierind sub superioritatea lui, din cauza incapacității femeii de a-l înțelege și a-l iubi. A încercat să dea mai multă forță ideii sale, făcând ca ea să fie exprimată de soțul înșelat. El scuză singur pe soția sa.

Nici o creatură omenească nu poate să comande iubirei, și nimeni nu-i vinovat de o simte sau o pierde. Ceeace înjosește femeea e minciună. Oricare ar fi pasiunea cu care G. Sand glorifică iubirea, care subjugă pe bărbați și femeile cele mai distinse, Jacques și Lelia resimt pentru o ființă nobilă de sex opus, și capabilă să-i înțeleagă, un sentiment care

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

e bazat pe o perfectă cunoştinţă reciprocă iubirea Leliei pentru Stenio, a lui Jacques pentru Fernanda, nu-s decât slăbiciuni.

Lelia, găseşte în Tremnor ca şi Jacques în Sylvia, sufletul care-l înţelege.

Jacques ar iubi pe Sylvia dacă nu s'ar teme că-i este pe jumătate soră. E în această situaţiune un farmec, pe care s'ar căuta în deşert într'un amor ordinar «Scrisorile unui călător» pe care le începu după primele ei romane, şi imediat după desbinarea cu Musset la Veneţia, care cuprind şi viaţa ei în anii următori, ne iniţiază în toate relaţiunele ei de prietenie, şi sunt în general obscure, în ceeace o priveşte personal, căci păstrează o discreţiune care lasă multe amănunte necunoscute pentru un profan. O putem urmări aci în noua sa legătură cu frumosul şi prostul medic italian (Doctorul Pagello) căruia îi sacrifică pe Musset, şi în amiciţia entuziastă pentru advocatul ei Everard (Michel de Bourges) care-i inspiră frumosul roman «Simion».

Pe lângă aceste două iubiri se vede şi celelalte relaţiuni a ei cu François Rollinat, Jules Néraud şi toţi oamenii de talent cu care simţea nevoia de a coresponda, pentru a se instrui, şi pe care-i tutui, după moda independentă a romanticilor.

Tot arta o legă cu Franz Liszt, Mayer-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

beer şi multe alte genii ale epocei. In nici una din celelalte opere ale ei, G. Sand nu-i atât de elocventă şi de lirică ca în «Scrisorile unui călător». Nicăeri mai bine ca în această lucrare, nu-şi poate face cine-va idee, de stilul ei personal, astfel după cum apare în părţile fără dialog a romanelor ei.

Acest stil, al cărui calitate principală e armonia, se desfăşoară în ritmuri puternice şi simetrice, şi rămâne armonioase până în strigătele de disperare. Echilibrul înăscut a sufletului lui G. Sand, se reflectează în simetria acestui stil totdeauna egal.

După scrisorile din Veneţia, şi mai ales după primele pe care G. Sand le scrise îndată după întoarcerea din Italia, e uşor de văzut cât fuse umilită de pierderea lui Musset, cât îl regretase, şi cât e de rece, când zece ani mai târziu, ea face istoricul relaţiunelor lor în «ea şi el».

Au fost de sigur şi momente, unde ea se simte consumată de regret, de ruşine, de supărare. Intr'o scrisoare către Rollinet din 1835 se găseşte acest pasaj.

Influenţa pe care o exercita A. de Musset asupra lui G. Sand a fost o influenţă numai critică, care i-a ascuţit simţul ei pentru frumos. La influenţa stilului G. Sand rămase totdeauna insensibilă. Toate romanele ei, arăt o influenţă masculină particulară,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

dar aceasta nu se întinde niciodată până la formă. G. Sand se face des interpreta cugetărilor altuia, dar nu imită niciodată stilul lui. Pentru aceasta era prea independentă, şi prea puţin artistă (D-na de Girardin).

In conversaţie vorbea puţin şi încet, dar îndată ce scria, devenea o improvizătoare minunată, ea lăsa să-i meargă pana pe hârtie, fără a avea nevoe de pregătiri, nici de model, fără a urmări un scop artistic determinat, şi fără a putea lucra asupra unui subiect dat, cum fac adevăraţii artişti.

In aceasta tocmai ea se deosebea de Musset.

Entuziasmul femenin, a găsit rar în istoria literaturelor, o expresie atât de curată, şi sinceră. Frumuseţea stilului lui G. Sand nu-i nicăeri mai sensibilă şi mai impresionantă ca în scrisoarea către Rollinet. Simţul ei adânc pentru natură se amestecă aci cu vecinicele aspiraţiuni a omului, şi e plângerea unei inimi iubitoare, asupra decepţiunelor care le-a cauzat, de care a suferit singură, şi la care trebue să ne aşteptăm în lupta cu natura şi aspiraţiunele la fericire.

Aci, ca şi în scrisoarea care urmează către Everard, se vede, cum pe ruinele primelor vise de iubire şi himere, au încolţit ideile politice şi republicane ale lui G. Sand. Dela început însă, ea se iubeşte prea mult şi credinţa ei politică se clatină.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
transilvan.ro/mdrr1901-1932

Ar voi să aibă convingerile şi energia amicilor ei, dar ea simte, că nu-i decât femee şi poet. Perioada a doua, mai puţin agitată a vieţei literare a lui G. Sand, începe prin nuvele liniştite şi curat poetice.

Printre aceste în primul rang se pune din punct de vedere artistic, mica nuvelă «Marchiza» care e aproape capo-d'opera lui G. Sand, şi la care fuse inspirată prin amintirea bunei şi nobilei ei bunici. Se vede în această nuvelă, o fuziune încântătoare a spiritului şi moravurilor secolului al XVIII-lea cu pasiunea timidă şi exaltată din al XIX-lea.

Subiectul e simplu.

O damă mare din vechiul regim, se măritase după obiceiurile timpului; dar soţul ei îi antipatic în cel mai inalt grad, pentru că nu-l alese singură, ce-i fuse impus.

Tânără, fără experienţă, frumoasă, nevinovată, pentru că nu cunoaşte încă iubirea, ea se înamorează de un sărman şi mizerabil actor, care de pe scenă îi părea a fi incarnaţiunea poeziei, şi curajului bărbătesc. Ea răuşeşte să-l vadă în afară de teatru, şi e înspăimântată de a-l găsi atât de diferit de ceeace i se păruse la început. Dar el, care observase interesul pe care-l inspirase tinerei femei, nu joacă decât numai pentru ea.

Intr'o seară foarte târziu, după o repre-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

zentaţie, au prima şi ultima întâlnire. Marchiza se prezintă, actorul vine în costumul rolului lui, pe care n'a avut timp să-i desbrace, şi încă strălucind de triumful său, entuziasmat, impodobit, inobilat, printr'o iubire care-l înalţă deasupra vulgarei lui existenţe. Marchiza e onestă; el plin de respect. Ea e nebună de iubire, atrasă de iluzia poetică, el o iubeşte c'un respect cavaleresc.

După o scenă pasionată, întrevederea se isprăveşte printr'o sărutare pe care marchiza o depune pe fruntea lui, pe când el, e la picioarele ei.

G. Sand n'a scris nimic mai graţios ca această nuvelă.

«Marchiza» merită un loc, între capo-d'operele literaturei franceze. Intr'o întreagă serie de opere posterioare, G. Sand descrie sufletul femenin, astfel după cum şi-l reprezintă ea, adică mândru, energic, sensibil iubirei, dar ridicându-se totdeauna deasupra ei, şi conservându-şi curăţenia. Ea atribue femeii o superioritate morală asupra bărbatului. Cu toate acestea omul, astfel după cum îi place să-l reprezinte în eroii săi, e şi el, bun din natură, cu toate că în clasele diriginte, e înclinat prin legea eredităţei, a apăsa pe inferiorul său şi pe femee.

Ideile lui Rousseau, asupra bunătăţei originale a naturei, şi corupţia societăţei, se

Muzeul Digital al Romanului Românesc
www.patrimoniu.ro/muzeul-digital-1901-1932

găsesc ca bază în toate operile lui G. Sand. Femei, ca Fiama în «Simon», «Edmée» în Mauprat, Consuelo în romanul cu acelaşi nume. (unde d-na Viardot a servit până la un oareşicare punct de model).

Cu toate aceste, Consuelo, conţine comori de invenţiune şi artă, pasiune răspândită în tot romanul, şi chiar în prima parte a Contesei de Rudolstadt care e urmarea.

G. Sand, după cum spunea singură, simţea în aceasta un subiect frumos, tipuri puternice, o epocă şi ţări preserate cu evenimente istorice, a căror părţi intime erau preţios de explorat, şi pe unde imaginaţia ei se preumblă c'o emoţiune crescândă, cu cât înainta la întâmplare, mereu atrasă şi ispitită de orizonturi noi.

Lecturi recente o făcură să presimte tot ce secolul al XVIII-lea oferea interes sub raportul artei, filosofiei şi a extraordinarului, trei elemente produse de acest secol, într'un mod foarte heterogen în aparenţă.

Secolul al Mariei Tereza, Frederic al II-lea, al lui Voltaire şi Cagliostro, secol straniu, care începe prin cântece, şi se desvoltă în conspiraţiuni bizare, şi sfârşeşte prin idei adânci, la revoluţiuni formidabile. Se vede subiectul mare, interesul intrigei, farmecul straniu a nuanţelor situaţiei, pictura vie a sentimentelor şi caracterelor.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Trebue să iubeşti pe acea «Consuelo» inteligenţă admirabilă, inimă nobilă, astistă celebră, în debuturile aventuroase ale vieţei ei la Veneţia, în primele ei triumfuri şi primele tristeţe, la venirea ei pe urmă în îngrozitorul castel «al Uriaşilor» într'o noapte furtunoasă, în toate aceste fantasmagorii de ruine vechi şî subterane mari, în iubirea ei pentru tânărul conte Albert; înfricoşată de fuga ei, de întâlnirea prin câmpii cu Hayds aproape copil. în această călătorie în fine, cea mai încântătoare, şi cea mai fantastică pe care se poate visa.

Şi mai târziu, când luptând cu evenimente teribile, trista logodnica a morţei, sub lovitura unui îngrozitor mister, din cauza cărui raţiunea ei se tulbură câteodată, vedem reapărând pe «Consuelo» văduvă, contesă de Rudolstadt, tot mare, şi nobilă artistă la curtea lui Frederic II.

Pe urmă intimitatea primejdioasă a prinţesei Amelia, ce scene pline de atracţie şi groază!

Temniţa, răpirea ei, aceasta nouă fugă, sub conducerea Invizibililor, emoţiunile dureroase a unei pasiuni enigmatice, care o atrage ca o iubire permisă, şi care o înspăimântă ca un fel de adulter, faţă de un mort, toate aceste sunt istorisite c'un interes, şi o atracţie incomparabile.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaliteraranoua.ro/mcr/1901-1932

Cu toate acestea contele Albert, n'ar trebui să fie atât de fatal, atât de posomorât.

Dacă iubeşte pe Consuelo, să-i vorbească de iubirea lui, şi să nu comenteze într'o istorie fantastică, sângeroasele legende ale lui Ioan Ziska şi a Husiţilor.

Dacă dementa lui n'ar fi atât de pretenţioasă, el ar putea să intereseze, şi de n'ar trece mereu în roman cu fruntea palidă, ochiul fix şi mantaua neagră, ar putea chiar se pară amabil.

Insă e urât din partea lui de a voi să sperie atât de des pe Consuelo cu divagaţiile lui, cu care plictiseşte şi pe cititor.

Dar aceste nu-s nimic faţă cu volumul al II-lea a contesei de Rudolstadt. Plictiseala ajunge aci deodată, la înălţimi disproporţionate.

«Consuelo» este cu toate acestea cel mai celebru din aceste trei romane.

In ideile literare ale epocei, era o tendinţă la exaltare, şi nu numai Victor Hugo, era expus primejdiei, de a se pierde în lumea himerică. Pe lângă aceste romane, unde eroina e o fată superioară, sunt şi altele unde personajul principal e o femee coaptă sub a cărei trăsături se vede mai desciis pe G. Sand.

Intre altele sunt:

Secretarul intim, care e un roman destul de slab, şi Lucrezia Floriani, un capo-d'operă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Cei mai mulţi vor considera această carte ca un parodox revoltător şi revoluţionar, căci aci e vorba de onestitate şi castitate la o femeie nemăritată (o actriţă italiană) care avea patru copii. Cu toate acestea autorul a ştiut să triumfe de marea greutate ce există, şi a ne arăta o natură femeiască destul de sănătoasă pentru a putea iubi totdeauna, destul de nobilă, pentru a nu fi dezonorată, destul de artistă pentru a nu se mulţumi c'un sigur sentiment, sau chiar pentru a nu lăsa deziluziile, să sece în ea isvorul iubirei.

In Lucrezia Floriani, G. Sand arată cheia propriei ei inimă. Mai mulţi care cunoşteau viaţa ei neregulată, şi relaţiunele ei cu diferiţi, au trebuit să fie surprinşi, că au putut să scrie cărţi atât de curate şi nobile, până şi în glorificarea pasiunei.

Lucrezia Floriani, este portretul exact a lui G. Sand, la vârsta de 30 ani Lucrezia Floriani, cine ar crede-o era o natură atât de curată, ca sufletul unui copil mic. E foarte straniu din partea unei femei, care iubise mult. G. Sand explică pe urmă cum iluzia iubirei putea s'o cuprindă pe Lucrezia, când aceasta resimţi o ultimă şi violentă pasiune, pentru prinţul Carol (Chopin). Ultima iubire, pare totdeauna prima, la naturele puternice, şi e sigur, că dacă afecţiunea se judecă după entuziasm, niciodată Lucrezia

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Floriani n'a iubit atât. Acest entuziasm pe care îl avuse şi pentru alţii, fuse de scurtă durată. Ei n'au ştiut să-l reţie, sau să-l reînoiască. Se înţelege şi de ce Lucrezia s'a simţit mai totdeauna atrasă de oameni slabi; caracterul ei independent, unit cu instictul matern, trebuia s'o împingă la aceasta. Numai gândul de a fi protejată de un altul, îi era nesuferit; şi de câteori voia să se sprijine pe fiinţe mai tari ca ea, răceala lor o îndepărtau până într'atât, încât ajunse a se convinge, că iubirea şi tăria de caracter, nu se întâlnesc decât în inimi care au suferit, ca al ei. Se mai vede în fine cum sentimentele materne ale Lucreţiei, care e ca şi G. Sand cea mai afectuasă şi iubitoare mamă, se amestec la toate iubirile ei.

Ea voise a fi mama amanţilor, fără a înceta a fi ceea a copiilor ei, şi aceste două afecţiuni, totdeauna în luptă una cu alta a trebuit să rezolve lupta, prin stingerea celei mai puţin înrădăcinată. Copiii învinseră totdeauna.

Faţă de judecăţile lumei, asupra purtărei şi caracterului său, Lucreţia e atât de indeferentă ca G. Sand. Nimic nu-i mai opus în aparenţă ca Lucrezia Floriani, şi simplele şi frumoasele romane câmpeneşti cari se urmează până în 1848 şi care sunt: Balta Dracului, cu care se înaugura un nou

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

gen de roman câmpenesc, şi în care gen ea scrie şi Mica Fadetta şi François le Champi, adevărate creaţiuni în literatura franceză, căci genul ideii era necunoscut, sau cel puţin nu produse decât transpuneri destul de fade, de idei greceşti.

Ceeace atrase pe G. Sand către ţărani şi idilele câmpeneşti din Berry, era entuziasmul ei pentru natură, pe care-l luase dela Rousseau, şi care se manifestă în protestările ei elocvente contra ordinei sociale.

Secretarul, neamţul Müller Strübing unul din numeroşii amici, pe care şi-i alipise conform principiile Lucreziei Floriani, atrase atenţia ei asupra poveştilor săteşti a lui Auerbach, şi dase impulsiune noilor sale romane, care-şi cucerirá o reputaţiune extraordinară, nu mai puţin prin simplicitate şi curăţenie, cât şi prin adâncimea sentimentului.

De sigur, că ţăranii lui G. Sand nu sunt adevăraţi, în sensul cum sunt ţăranii lui Balzac, ii reprezintă cu antipatia lui pronunţată, ea le descrie amabili şi plin de delicateţă. Seamăn cu ţăranii reali, precum păstorii lui Theocrite semănau cu ai Greciei.

Cu toate aceste marele merit al romanelor ei e alegerea subiectului. Mai au meritul, rar în literatura franceză, a naivităţei. Tot ceace G. Sand avea în ea din tânără ţărancă, din copilul câmpului, tot ce se ase-

Muzeul Digital al Românului Românesc
revistadeistorie.ro/mdr1901 1932

mâna în ea cu planta care creşte, cu vântul care suflă, toată inconştiinţa fiinţei ei, care găsise atât de rar expresie în mijlocul operelor sale declamatorii, toate aceste se arătau aci cu totul natural.

După aceste adorabile pastorale câmpeneşti, G. Sand revenea la romanul de lume.

Dar bătrâneţea o cam cuminţise. Felul ei de a scri e mai simplu. Ea renunţă la declamaţiunile vibrătoare contra măriţişului, contra nedreptăţilor sociale.

S'ar zice o bună bunică, căreî îi place a istorisi poveşti frumoase nepoţilor săi.

Simţise că idila adevărată să isprăvise în Berry, fiind în de ajuns exploatată.

In consecinţă, începu puţin a călători, fără a părăsi Franţa.

Văzu Auvernia, de unde luă Jan dela Roche; Velay, de unde scrise pe marchizul de Villemer.

In acest roman cea ce se observă mai mult, e analiza personajelor, descrise cu preciziune şi eleganţă, şi mai cu seamă abundenţa, varietatea cea mai fermecătoare a amănuntelor interioare.

Ce picante conversaţii, între Carolina de St. Geneux, cu bătrâna marchiză, o persoană complicată, prefăcută prin abuzul relaţiunelor sociale, incapabilă de a trăi singură, incapabilă chiar de a gândi când e singură,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

dar spirit scânteitor, îndată ce e în contact cu cel al lumei, şi a cărei singură petrecere e conversaţia, care îi face serviciul de a a-i ascuţi ideile şi a le înveseli

Ceeace uimeşte pe cititor, e aerul măreţ care domneşte dela un capăt la altul al acestei frumoase istorisiri, e atitudinea, tonul vieţei aristocratice, luat atât de natural, şi reţinut în tot romanul.

Nu s'a observat în de ajuns acest caracter a spiritului lui G. Sand în vechile lucrări. Democraţia ideilor a produs schimbarea asupra obiceiurilor ei, căci întorsătura stilului nu-i niciodată mai la locul ei ca în descrurile vieţei înalte, unde se mişcă c'o îndeletnicire minunată. Comparată în acest punct cu Balzac, ce superioritate neforţată la G. Sand (E. Caro dela Academie).

Vizitează pe urmă la Provence, de unde ia, Confesiunea unei fete tinere, Alpii, de unde ia Valvèere, Savoia, M-elle dela Quintinie, Normandia, M-elle Merquiem. Ea nota peisagele, mai cu seamă simţea viu şi delicios, caracterul şi farmecul particular al localităţei parcurse, şi în fie care cadru natural, aranja o istorie de iubire, foarte simplă, foarte dulce, cu mers încet, şi colorit delicat.

Jean dela Roche e iarăşi unul din romanele ei răuşite din această epocă; e original şi simplu, urmează regula care condamnă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/rdr/1901-1932

romanul, a fi mai mult, sau mai puţin, istoria unei iubiri nenorocite. Va fi deci vecinica luptă a iubirei contra obstacolelor care o înconjoară la orice pas, şi care o întorc dela scopul său. Dar originalul şi noul e aci în natura obstacolului.

Jean dela Roche e de o naştere cel puţin egală cu a Miss Love. Averea e convenabilă, şi M. Butller nu se opune într'un nimic la îndeplinirea dorinţei lor.

Când totul conspiră la realizarea iubirei împărtăşită, de unde vine dar piedica?

Miss Love are un frate, un copil teribil, care văzând că sora lui o să se mărite cade într'o disasperare adâncă. E gelos în felul lui, o gelozie bolnăvicioasă. Lincezeala-lui e tăcută, tenace teribilă, iată sâmburele romanului.

Copilul e gelos, să moară, şi cum ea îl adoară, cum ea e sacrificiul însuşi, sacrificiul însă, care reţine surâsul pe buze, fără a şovăi, ea îi jertfeşte cele mai scumpe speranţe.

Analiza acestei stranii pasiuni, a unui copil, constitue originalitatea acestui roman.

Nu printr'o luptă vie, se poate înlătura un obstacol, de astfel de natură. Trebue îngrijiri, menajamente infinite, pentru a trata această boală sufletească, care ameninţă la orice moment de a răpune această viaţă plăpândă, trebue mai cu seamă o resemnare ve-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

selă, şi ce e mai greu, trebue dat curaj acelui care nu-i frică de a se măsura cu timpul. şi a aştepta aproape fără speranţă o schimbare care pare imposibilă.

Prin câte incidente variate arta ingenioasă conduce interesul, îl susţine, varindu-l într'una cum totul se explică sub delicata mână a autorului, cum încercarea a acestor două suflete se isprăveşte, şi se unesc, simţind în fine fericirea, care nu-i decât rezultatul natural şi opera generoaselor lor calităţi ; iată unde se observă, talentul reînoit a autoarei.

Ultimă parte a romanului, întâlnirea lui Jean dela Roche deghizat, şi de nerecunoscut, cu familia Buttler, o excursiune foarte pitorească în Mont Dore, care-i dă ocaziunea de a se asigura dacă mai e iubit după cinci ani de absentă, şi neînţelegeri ; căinţa târzie a lui Hope Buttler, expiraţiunea care o oferă pentru răul deacu făcut, şi care în copilul devenit tânăr, păstrează încă caracterul straniu şi bolnăvicios, aceste ultime scene, atât de naturale, atât de bine pregătite în acelaş timp, ţin încordată emoţiunea cititorului.

Pasiunea teatrului, care era foarte vioaie la G. Sand, se redeşteptă c'o nouă putere.

Sforţarea, fără rezultat bun, făcută cu piesa «Cosima» iritase şi mai mult această pasiune.

Gabriela, Cele şapte coarde ale lirei, Misisipienii, au fost un fel de spectacole ideale,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://patrimoniu.vanau.ro/mdrr1901-1932

pe care G. Sand şi le dăduse imaginaţiunei ei. Insă direcţia particulară a talentului ei iubitor de analiză şi poezie, nu-i profitau aci ca în altă parte. Ori cum a fost, în cursul multor ani, ultima perioadă a vieţei-ei, dela François le Champi, şi Măritişul Victorinei 1851, până la Marchizul de Villimer 1864, G. Sand se ocupă cu pasiune de teatru.

Ea aprecia acest dar pentru teatru, pentru care făcuse atâtea sforţări spre a-l obţine, şi a-l impune publicului. Orice s'ar fi spus, ea nu răuşise pe deplin niciodată.

De două ori numai, se poate spune, că a reuşit în mod durabil cu piese teatrale.

In Măritişul Victorinei, şi în marchizul de Villemer.

Trebue însă să ne amintim, că pentru amândouă, a avut colaboratori preţioşi.

Pentru prima piesă pe Sedaine, pentru a doua pe Alexandru Dumas fiul.

A făcut rău că nu s'a ocupat mai mult cu romanul istoric. Ea înţelegea bine spiritul unei epoci, starea sentimentelor unui om ordinar, la un anumit punct istoric important. Dacă Cadio şi Nanon, n'ar fi prea lungi, ar fi lucrări superioare, dar chiar cum sunt, prezint un mare interes.

Ea n'a observat rău secolul ei, chiar în ceeace era mai greu. A redat bine pe M-elle dela Quintinie, Merquen, această trecere cu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

rioasă a spiritului cavaleresc şi romantic, la spiritul pozitiv, practic şi deziluzionat, care a caracterizat mijlocul secolului al XIX-lea, şi care a arătat deodată, tatăl, mai tânăr de sentimente ca fiul.

Dar farmecul şi comoara acestei opere sunt tinerele fete. Descrieri bune în această privinţă, sunt rare, în literatura franceză. Nu se găsesc, nici în autorii clasici. Molière şi Marivaux au arătat câteva. Rousseau, nu văzuse niciodată o fată în viaţa sa. Acele a lui Chateaubriand şi V. Hugo, sunt palide, fără viaţă. Dar tânăra fată reală, nu copilul, nici tânăra femee, ci femeea de mâine, naivă, dulce, timidă, cu cochetăriile copilăreşti, supărările uşoare care provoc surâsuri, micele îndrăzneli fricoase, întorsătura spiritului mai totdeauna romantică, cu speranţele mari, tăcute, cu lungele aşteptări discrete, şi furtuna inimei sub seninătatea frunţei, toată această lume vibrătoare, concentrată, greu de pătruns, care trebue ghicită, care trebue descrisă c'o singură trăsătură atât de uşoară şi fină, ca să nu fie înăbuşită, toate aceste G. Sand reuşeşte de multe ori ale reda bine. Mulţi autori n'au reuşit niciodată în aceasta.

In strălucitoarea înflorire literară a primei jumătăţi al secolului al XIX-lea G. Sand a fost pentru roman, şeful şcoalei idealiste, pe când Balzac, a fost şeful şcoalei realiste.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://muzeul-romanului.ro/index/1901-1932

G. Sand într'adevăr e foarte realistă, în acest sens, că la ea, imaginaţiunea întrece observaţiunea, şi gândirea domină totdeauna fapta. Ea se desface de romantism, prin simplicitatea armonioasă a formei, prin frăgezimea coloritului. Se desface mai cu seamă prin adevărata revoluţiune care a îndeplinit-o, introducând ca eroi, în romanele ei, pe umili, şi ţăranii; căci eroii erau până atunci, persoane foarte aristocratice, dacă nu prin naştere, cel puţin prin idei, prin sentimente, prin mijlocul în care se învârteau.

Cu toate aceste, G. Sand ţine mult şi de Chateaubriand, pe care-l citise cu interes; ca şi el, ea se inspirase dela ea şi istoria ei.

A pus în operele ei pasiunea, chiar viaţa, ura, răzbunarea, iubirele ei, cu frigurile, cu imaginaţiunea cu elocvenţa geniului.

Această viaţă literară a lui G. Sand văzută în întregime, e o minune; ea încântă prin ficţiunele sau tulbură prin visele ei, patru sau cinci generaţiuni, printr'atâtea catastrofe publice, sau particulare, ne zicând niciodată ultimul cuvânt al artei, deconcertând critica în fiecare dată, rezervându-i mereu surprize noi, pe când împrejurul şi în drumul ei, se adunase atâtea ruine intelectuale, atâtea fiinţi zdrobite, talente încomplecte...

BIBLIOTECA CENTRALĂ

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaransilvaniei.ro/mdrr1901-1932